

Rewheel / έρευνα

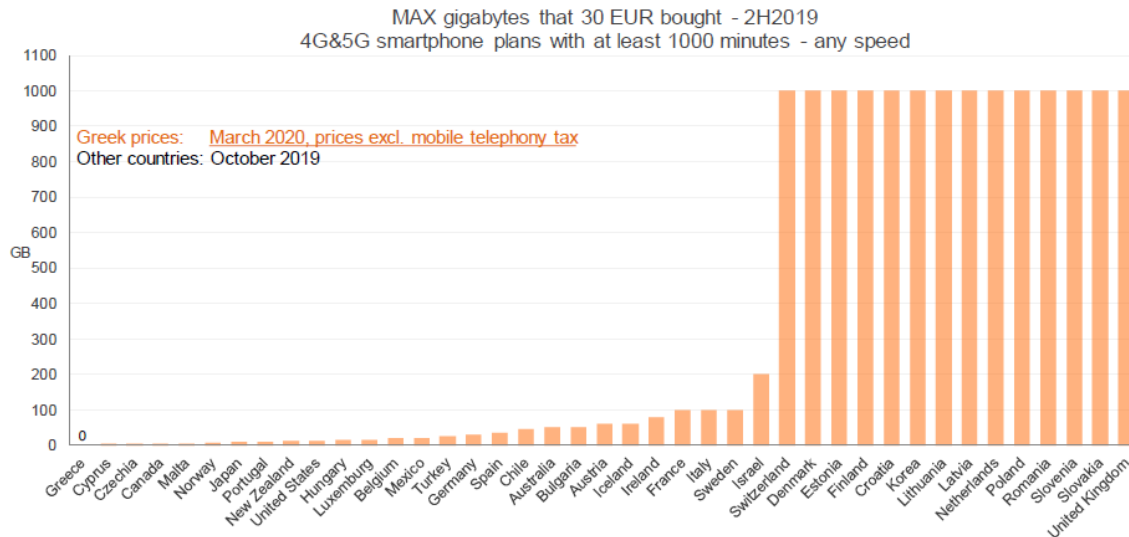
Ανασκόπηση της ανταγωνιστικότητας της συνδεσιμότητας δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα στο ευρύτερο πλαίσιο της ανταγωνιστικότητας της ψηφιακής οικονομίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέταξε την Ελλάδα ως το λιγότερο ανταγωνιστικό κράτος μέλος της ΕΕ σε σταθερή και κινητή ευρυζωνική σύνδεση τα τελευταία 5 χρόνια

Έρευνα της Rewheel, ανατεθείσα από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, Μάρτιος 2020

Η Ελλάδα κατατάσσεται, επίσης τα τελευταία 5 χρόνια, ως μία από τις πιο ακριβές χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ στις ετήσιες μελέτες σύγκρισης τιμών παροχής υπηρεσιών ευρυζωνικού κινητού δικτύου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και στις εξαμηνιαίες μελέτες “Digital Fuel Monitor” της Rewheel οι οποίες αφορούν στη σύγκριση διεθνών τιμών δεδομένων κινητού δικτύου.

- Εξακολουθούν οι τιμές παροχής υπηρεσιών δεδομένων μέσω κινητής σύνδεσης να παραμένουν ψηλές στην Ελλάδα έως και σήμερα (Μάρτιος 2020);
- Οι εν λόγω τιμές στην Ελλάδα είναι ακριβές λόγω του φόρου κινητής τηλεφωνίας;
- Γιατί οι εν λόγω τιμές είναι, σήμερα άλλα και διαχρονικά, υψηλές στην Ελλάδα;
- Η ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας είναι κλειστό ολιγοπώλιο στην οποία ανταγωνίζονται 3 Εταιρίες Κινητής Τηλεφωνίας (ΕΚΤ);
- Μπορούν οι 3 ΕΚΤ να αναπτύξουν ανεξάρτητα την τεχνολογία 5G, χωρίς σημαντική αύξηση στις κεφαλαιουχικές τους δαπάνες;
- Η συμφωνία κοινοχρησίας δικτύων κινητής τηλεφωνίας μεταξύ Vodafone και Wind περιορίζει τον ανταγωνισμό;
- Ποια μέτρα απαιτούνται για να μειωθούν τα εμπόδια εισόδου και να ενθαρρυνθεί η είσοδος ενός τέταρτου ΕΚΤ;
- Ποια εκ των προτέρων και εκ των υστέρων μέτρα θα μπορούσαν ενδεχομένως να αποκαταστήσουν τους περιορισμούς του ανταγωνισμού εν τη απουσία εισόδου τέταρτου ΕΚΤ στην αγορά;

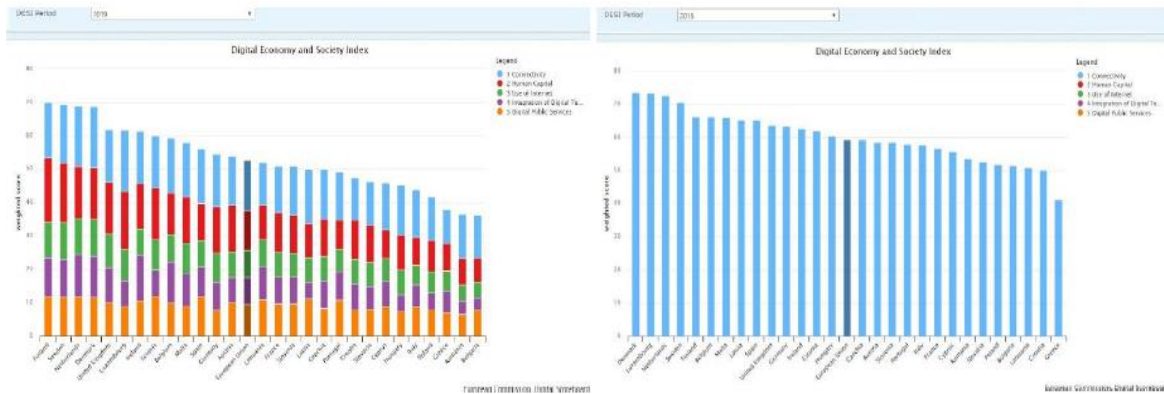
Πλαίσιο μελέτης

Η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, υπό τις δραστηριότητες του προγράμματος έρευνας και ανάπτυξης, ξεκίνησε μια ευρεία ανασκόπηση της δομής και της λειτουργίας της ελληνικής ψηφιακής οικονομίας. Η συνδεσιμότητα με το διαδίκτυο, και ιδίως η σύνδεση μέσω κινητών δεδομένων (smartphone και κινητή ευρυζωνική σύνδεση), αποτελεί βασικό παράγοντα της ψηφιακής οικονομίας. Κύριος Δείκτης Συνδεσιμότητας αποτελεί ο DESI (Digital Economy and Society Index) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος συνοψίζει τους σχετικούς δείκτες για την ψηφιακή απόδοση της Ευρώπης και παρακολουθεί την εξέλιξη των κρατών μελών της ΕΕ στην ψηφιακή ανταγωνιστικότητα.

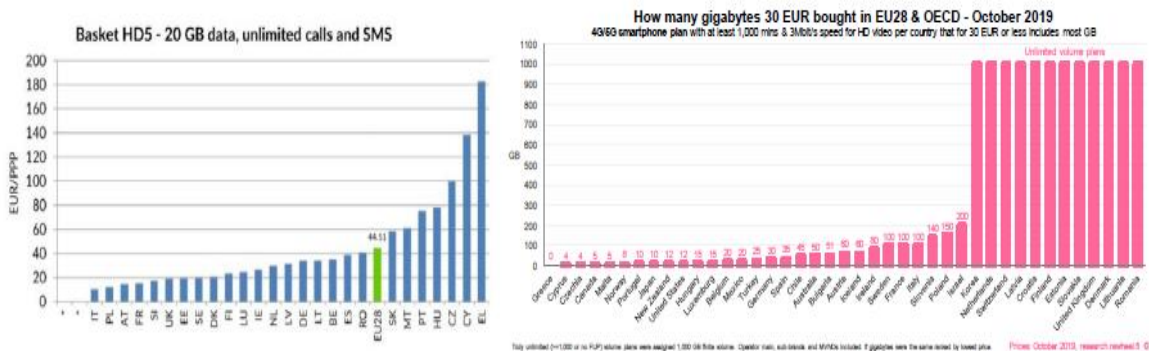
Σύμφωνα με την κατάταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ψηφιακή ανταγωνιστικότητα του 2019¹, η Ελλάδα κατέλαβε την τρίτη θέση από τη τέλος, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα στα αριστερά. Στη συνδεσιμότητα² - το «καύσιμο» της ψηφιακής οικονομίας - η Ελλάδα κατατάσσεται ως το λιγότερο ανταγωνιστικό κράτος-μέλος της ΕΕ, όπως φαίνεται παρακάτω στο διάγραμμα στα δεξιά.

¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity>

Επιπλέον, η Ελλάδα κατατάσσεται σταθερά στις ετήσιες μελέτες σύγκρισης τιμών παροχής υπηρεσιών ευρυζωνικού κινητού δικτύου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και στις εξαμηνιαίες μελέτες “Digital Fuel Monitor” της Rewheel οι οποίες αφορούν στη σύγκριση διεθνών τιμών δεδομένων κινητής επικοινωνίας, ως μία από τις πιο ακριβές χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ. Το παρακάτω διάγραμμα στα αριστερά, που ελήφθη από την τελευταία μελέτη σύγκρισης τιμών ευρυζωνικής παροχής δεδομένων κινητού δικτύου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Φεβρουάριος 2019)³, απεικονίζει ότι η Ελλάδα είναι η χώρα μεταξύ των 28 κρατών μελών της ΕΕ με την υψηλότερη μηνιαία τιμή (EUR / PPP) για ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει 20 gigabytes δεδομένων καθώς και απεριόριστες κλήσεις και SMS. Το παρακάτω διάγραμμα στα δεξιά, που ελήφθη από την τελευταία έρευνα σύγκρισης τιμών παροχής δεδομένων κινητού δικτύου της Rewheel (Οκτώβριος 2019)⁴, απεικονίζει την Ελλάδα ως τη χώρα με το μικρότερο επίδομα δεδομένων (μηδενικό επίδομα) μεταξύ των 41 χωρών της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ, όσον αφορά προγράμματα αξίας 30 ευρώ για smartphones 4G / 5G, τα οποία περιλαμβάνουν τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας και ταχύτητα 3 Mbit/s για υποστήριξη βίντεο HD.

Με βάση τα παραπάνω, η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού προσέγγισε την Rewheel - μια ανεξάρτητη ερευνητική και συμβουλευτική εταιρεία της Φινλανδίας που ειδικεύεται στις διεθνείς συγκρίσεις συνδεσιμότητας κινητών επικοινωνιών, στον ανταγωνισμό και στην

³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/mobile-broadband-prices-europe-2019>

⁴ http://research.rewheel.fi/insights/2019_oct_pro_2h2019_release

οικονομική ανάλυση του δικτύου - με αίτημα για ανεξάρτητη μελέτη για την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής αγοράς δεδομένων κινητού δικτύου στο ευρύτερο πλαίσιο της ανταγωνιστικότητας της ψηφιακής οικονομίας.

Σύντομη περιγραφή της δομής της μελέτης

Η παρούσα ανεξάρτητη μελέτη, την οποία ανέθεσε η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, εξετάζει την ανταγωνιστικότητα των πιο πρόσφατων (Μάρτιος 2020) τιμών συνδεσιμότητας κινητών δεδομένων στην Ελλάδα, χρησιμοποιώντας διάφορες διεθνείς τεχνικές συγκριτικής αξιολόγησης και διάφορους παράγοντες (π.χ. δομή της αγοράς, αριθμός και τύποι εμπλεκόμενων επιχειρήσεων) που ενδέχεται να οδηγήσουν σε μη συντονισμένες επιπτώσεις και θα μπορούσαν να περιορίσουν ή να παρεμποδίσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στις αγορές κινητών επικοινωνιών.

Η μελέτη διαρθρώνεται σε 6 ενότητες:

- Στην Ενότητα 1 παρουσιάζουμε μια ανασκόπηση της ψηφιακής ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας όπως μετράται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- Στην Ενότητα 2 εξετάζουμε τη δομή της ελληνικής αγοράς συνδεσιμότητας κινητής τηλεφωνίας
- Στην Ενότητα 3 εξετάζουμε τις τελευταίες τιμές συνδεσιμότητας κινητών δεδομένων στην Ελλάδα και παρουσιάζουμε σύγκριση με τις τελευταίες τιμές συνδεσιμότητας κινητών δεδομένων από επτά άλλες ευρωπαϊκές αγορές όπου οι γενικοί δείκτες τιμών καταναλωτή είναι υψηλότεροι από ό,τι στην Ελλάδα
- Στην Ενότητα 4 παρουσιάζουμε μια ανασκόπηση και σύγκριση της ιστορικής (2014-2019) εξέλιξης των τιμών παροχής δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα και στις αγορές της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ
- Στην Ενότητα 5 παρουσιάζουμε και αναλύουμε τους παράγοντες που, κατά την άποψή μας, περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας και αιτιολογούν τις επικρατούσες υψηλές τιμές παροχής δεδομένων κινητού δικτύου
- Στην Ενότητα 6 αναλύουμε τις στρατηγικές επενδύσεων στην κινητή τηλεφωνία 5ης γενιάς (5G), την κοινή χρήση δικτύου 5G, την δικτυακή ενοποίηση και τις πιθανές επιπτώσεις αυτών

των στρατηγικών στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό. Η Ενότητα 6 καταλήγει με την ανάλυση του σχεδίου της επερχόμενης δημοπρασίας των συχνοτήτων που θα αξιοποιηθούν στην κινητή τηλεφωνία δικτύου 5G στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη έμφαση στα εκ των υστέρων προβλήματα ανταγωνισμού, ενώ παράλληλα εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των πιθανών ex ante (όπως η αναθεώρηση κάποιων όρων της δημοπρασίας) ή ex post τυχόν ρυθμιστικών διορθωτικών μέτρων.

Υπάρχουν δύο διαθέσιμες εκδόσεις της μελέτης. Η δημόσια έκδοση (29 σελίδες) περιέχει την περίληψη των συμπερασμάτων, ενώ η πλήρης έκδοση (162 σελίδες) περιλαμβάνει τις συστάσεις που έχουν τεθεί στη διάθεση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού και των μελών της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής που συστάθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, η οποία έχει στόχο την ενσωμάτωση των πρόσφατων σχετικών οδηγιών της ΕΕ και τη διατύπωση συστάσεων για τον εκσυγχρονισμό του δικαίου περί ανταγωνισμού.

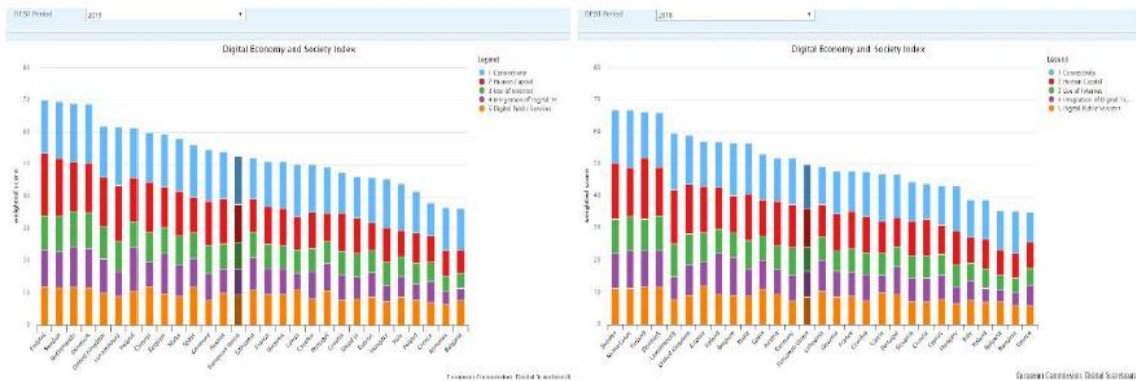
Περίληψη των πορισμάτων και των συμπερασμάτων

Η Ελλάδα κατέχει την τρίτη θέση από το τέλος στη συνολική ψηφιακή ανταγωνιστικότητα μεταξύ των 28 κρατών μελών της ΕΕ

Σύμφωνα με την κατάταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ψηφιακή ανταγωνιστικότητα του 2019⁵, η Ελλάδα κατέλαβε την τρίτη θέση από το τέλος στη συνολική ψηφιακή ανταγωνιστικότητα, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα στα αριστερά. Η Ελλάδα βελτίωσε τη σχετική ψηφιακή ανταγωνιστικότητά της το 2019, όπως φαίνεται στο κάτωθι δεξιά διάγραμμα που απεικονίζει την κατάταξη του 2018. Το 2018 η Ελλάδα είχε το χαμηλότερο σταθμισμένο δείκτη DESI σε σχέση με όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, πίσω από τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

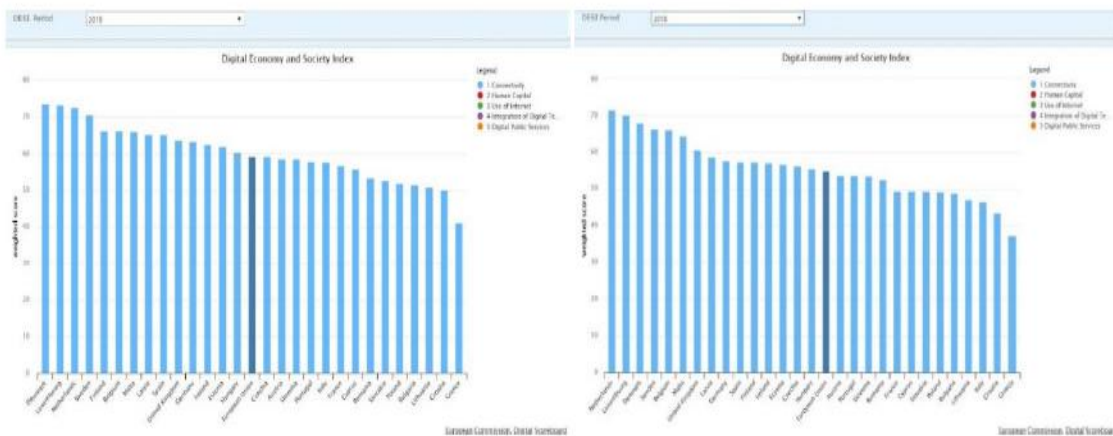
---

⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

Στη συνδεσιμότητα, η Ελλάδα, για κάθε ένα από τα τελευταία 5 χρόνια, είναι το λιγότερο ανταγωνιστικό κράτος-μέλος της ΕΕ.

Σε σχέση με το «καύσιμο» της ψηφιακής οικονομίας, τη συνδεσιμότητα, η Ελλάδα κατατάχθηκε ως το λιγότερο ανταγωνιστικό κράτος μέλος της ΕΕ τόσο το 2019 όσο και το 2018, όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα. Μάλιστα, η Ελλάδα κατατάσσεται ως το λιγότερο ανταγωνιστικό κράτος-μέλος της ΕΕ όσον αφορά τη συνδεσιμότητα ήδη από το 2015. Η διάσταση Συνδεσιμότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μετρά την ανταγωνιστικότητα των κρατών μελών στη σταθερή και κινητή ευρυζωνική κάλυψη και αφομοίωση, καθώς επίσης και στα επίπεδα τιμών σταθερής ευρυζωνικής λιανικής.

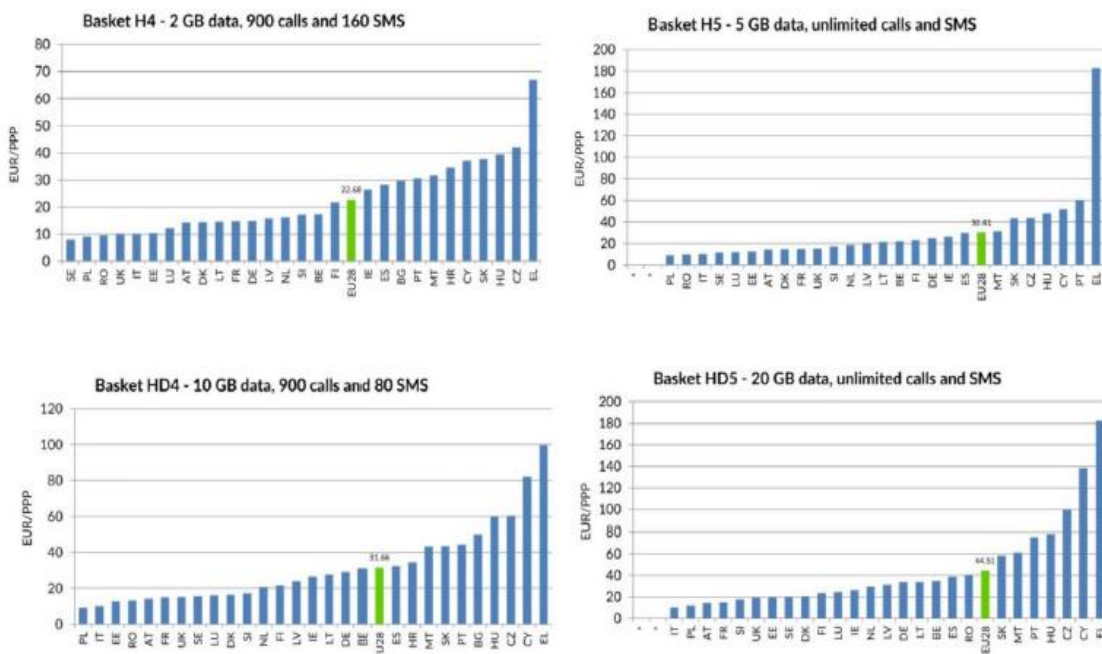
Προφανώς, η συνδεσιμότητα είναι η ψηφιακή Αχίλλειος πτέρνα της Ελλάδας.

⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity>

Η Ελλάδα κατατάσσεται σταθερά ως μία από τις πιο ακριβές αγορές της ΕΕ στις τιμές συνδεσιμότητας κινητών δεδομένων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα τελευταία πέντε χρόνια πραγματοποίησε ετήσιες έρευνες για τις τιμές λιανικής στην παροχή δεδομένων κινητού δικτύου σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ-28 και σε επιλεγμένες χώρες εκτός ΕΕ.

Σε όλες αυτές τις μελέτες, καταδείχθηκε ότι η Ελλάδα είναι μία από τις πιο ακριβές αγορές της ΕΕ. Σύμφωνα με την τελευταία μελέτη σύγκρισης τιμών παροχής δεδομένων κινητού δικτύου (Φεβρουάριος 2019) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷, η Ελλάδα κατατάσσεται ως το πιο ακριβό κράτος μέλος, με διαφορά μάλιστα, σε προγράμματα κινητής που περιλαμβάνουν 2, 5, 10 και 20 gigabytes όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα.

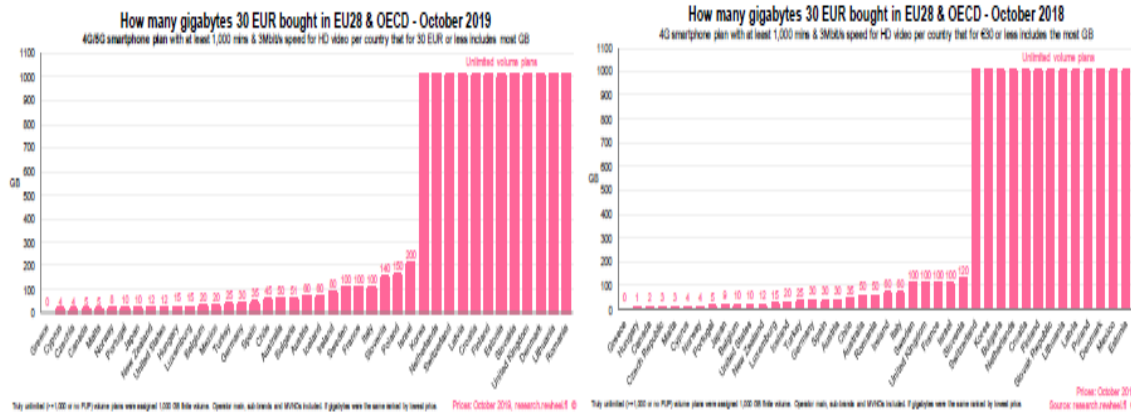

Στις εξαμηνιαίες μελέτες διεθνούς σύγκρισης τιμών παροχής δεδομένων κινητού δικτύου της Rewheel, όπως και στις μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα κατατάσσεται ως μία από τις πιο ακριβές χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ ήδη από το 2014. Η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα μεταξύ των 41 κρατών (μελών της ΕΕ28 και/ή του ΟΟΣΑ), στην οποία 30 ευρώ μηνιαίως δεν προσέφεραν τους καταναλωτές καθόλου όγκο gigabytes σε προγράμματα κινητής που περιλαμβάνουν τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας κατά τα τελευταία έξι χρόνια. Τα παρακάτω διαγράμματα απεικονίζουν τη θέση κάθε χώρας ΕΕ28 και ΟΟΣΑ σύμφωνα με το μέγιστο όγκο

⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/mobile-broadband-prices-europe-2019>

gigabytes που αντιστοιχούν σε προγράμματα 30 ευρώ κατά τον Οκτώβριο του 2019 και τον Οκτώβριο του 2018).

Ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας: 3 φορείς εκμετάλλευσης κινητών δικτύων με σχετικά σταθερά μερίδια αγοράς, 2 από τους οποίους συμμετέχουν σε ενεργό διαμοιρασμό δικτύων σε σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού. Η μεταστροφή συνδρομητών έχει πτωτική τάση από το 2013.

Η ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας ελέγχεται από τους ίδιους τρεις φορείς/εταιρίες κινητής τηλεφωνίας (ΕΚΤ) τα τελευταία 20 χρόνια: την Cosmote που ανήκει στον όμιλο Deutsche Telekom, την Vodafone που ανήκει στον όμιλο Vodafone και την Wind Greece, στην οποία συμμετέχουν θεσμικοί επενδυτές. Τα μερίδια αγοράς των τριών φορέων κινητής τηλεφωνίας σύμφωνα με την ΕΕΤΤ⁸ είναι εν πολλοίς σταθερά από το 2009. Η Cosmote ελέγχει περίπου το 50% της αγοράς, η Vodafone περίπου 30% και η Wind περίπου 20%.

Η Vodafone και η Wind, από το 2013, έχουν προβεί σε συμφωνία κοινοχρησίας δικτύου 2G/3G. Σύμφωνα με δημοσιευμένες πληροφορίες, οι δύο αυτές ΕΚΤ επιδίωξαν να μοιραστούν περίπου το 70% των επαρχιακών δικτύων τους και το 40% των περιοχών που ταξινομούνται ως αστικές. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέφερε⁹ ότι η ΕΕΤΤ έλαβε το 2018 από τη Vodafone και τη Wind αίτηση για έγκριση της επέκτασης της υφιστάμενης συμφωνίας κοινής χρήσης δικτύου για να συμπεριλάβει και την τεχνολογία 4G. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η αίτηση εξετάζεται επί του παρόντος από τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΕΤΤ. Έως το Μάρτιο του 2020, δεν ήταν σαφές εάν η ΕΕΤΤ ενέκρινε το τελευταίο αίτημα κοινής χρήσης δικτύου από τη Vodafone και τη Wind.

⁸ <https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2018.pdf>

⁹ https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59864

Σύμφωνα με την ΕΕΤΤ, τα αιτήματα και οι εγκρίσεις φορητότητας αριθμών κινητής τηλεφωνίας (MNP) έχουν μειωθεί σταθερά από το 2013 όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα. Τα αιτήματα φορητότητας αριθμών κινητής τηλεφωνίας και μεταφερθέντες αριθμοί δείχνουν τη μεταστροφή των πελατών στην αγορά. Το γεγονός ότι όλο και λιγότεροι πελάτες μετακινούνται από τη μία ΕΚΤ στην άλλη δημιουργεί διάφορα προβλήματα ανταγωνισμού.

Κατά το Μάρτιο του 2020, οι τιμές παροχής δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα ήταν αρκετές φορές υψηλότερες από αυτές της Γερμανίας, της Ολλανδίας, της Αυστρίας, της Ιρλανδίας, της Φινλανδίας, της Ιταλίας και της Βρετανίας, παρόλο που οι επτά αυτές χώρες έχουν υψηλότερα συγκριτικά επίπεδα τιμών (δηλαδή οι εν γένει τιμές καταναλωτή είναι υψηλότερες στις χώρες αυτές).

Συγκρίναμε τις, υφιστάμενες κατά το Μάρτιο 2020, τιμές στην Ελλάδα που αφορούν που αφορούν προγράμματα κινητής τηλεφωνίας με φωνητική σύνδεση και σύνδεση δεδομένων, καθώς και προγράμματα παροχής **συνδεσιμότητας σε κινητά ευρυζωνικά δίκτυα** (μόνο για δεδομένα) με τις αντίστοιχες τιμές επτά άλλων ευρωπαϊκών αγορών. Οι αγορές που επιλέξαμε είναι κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν, κατά τη Eurostat¹⁰, συγκριτικά υψηλότερο επίπεδο τιμών από την Ελλάδα. Σε πέντε από αυτές τις αγορές, όπως και στην Ελλάδα, δραστηριοποιούνται 3 ΕΚΤ, ενώ στην Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο δραστηριοποιούνται 4 ΕΚΤ. Έχουμε συμπεριλάβει στο δείγμα πολλές αγορές όπου δραστηριοποιούνται είτε η Deutsche Telekom, είτε η Vodafone ή και οι δύο, για να καταδείξουμε ότι οι τιμές των μεγάλων αυτών τηλεπικοινωνιακών ομίλων διαφέρουν σημαντικά ανά εθνική αγορά. Οι μεγάλοι

¹⁰https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services

τηλεπικοινωνιακοί όμιλοι προσφέρουν πολύ χαμηλότερες τιμές στις εξαιρετικά ανταγωνιστικές αγορές που δραστηριοποιούνται 4 ΕΚΤ¹¹ καθώς και σε ανταγωνιστικές αγορές που δραστηριοποιούνται 3 ΕΚΤ όπου υπάρχει τουλάχιστον ένας «αποστάτης»/maverick^{12,13}, σε σύγκριση με τις κλασικές ολιγοπωλιακές αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται 3 ΕΚΤ, όπως στην Ελλάδα. Παρόλο που το συγκριτικό επίπεδο τιμών της Ελλάδας είναι σημαντικά χαμηλότερο (δηλαδή 84 έναντι 100 έως 129 για όλες τις άλλες επιλεγμένες αγορές), οι τιμές παροχής δεδομένων κινητού δικτύου (δηλαδή οι μέγιστοι όγκοι δεδομένων/ λεπτών ομιλίας/ SMS που αγοράζονται με 20 ή 40 EUR ή μηνιαία τιμή για μηνιαίο πρόγραμμα με απεριόριστα δεδομένα/ λεπτά ομιλίας/ SMS) είναι αρκετές φορές υψηλότερες από τις τιμές της Γερμανίας, της Ολλανδίας, της Αυστρίας, της Ιρλανδίας, της Φινλανδίας, της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Comparison of smartphone mobile data connectivity price level in Greece and selected 3-MNO and 4-MNO EU markets, March 2020

Country	Comparative price level	Affordable for most			Affordable for some			Lowest price for unlimited data volume	
		Max GB for 20 EUR or less per month incl. VAT and other taxes			Max GB for 40 EUR or less per month incl. VAT and other taxes			with minimum 3 Mbit/s speed for HD video streaming & unlimited minutes/SMS per month incl. VAT and other taxes	
EU28=100, the higher the number the higher the overall consumer price level in the country (Eurostat)									
		Gigabytes	National mins	National SMS	Gigabytes	National mins	National SMS	Monthly price €	Comments
Greece, 3 MNOs	84	2.6	300	500	11	500	500	149.9	Full network available speed, includes a new smartphone every year
Germany, 3 MNOs	104	20	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	39.9	10 Mbps maximum speed
Netherlands, 3 MNOs	112	20	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	25.0	Full network available speed
Austria, 3 MNOs	109	20	2,000	2,000	30	Unlimited	Unlimited	45.0	Full network available speed
Ireland, 3 MNOs	129	80	Unlimited	Unlimited	80	Unlimited	Unlimited	-	Unlimited data in smartphone plans not available
Finland, 3 MNOs	122	Unlimited	Unlimited ^d	Unlimited ^d	Unlimited	Unlimited	Unlimited	22.0	100 Mbit/s speed
Italy, 4 MNOs	100	50	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	30.0	Full network available speed
UK ^e , 4 MNOs	117	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	Unlimited	17.0	Full network available speed

^dUnlimited data volume at 100 Mbit/s speed costs 18 EUR per month. If subscribers use minutes/SMS they pay at most 4 EUR extra to bring the total to 22 EUR per month.

research.rewheel.fi

Με προϋπολογισμό 20 ευρώ το μήνα, στην Ελλάδα ο καταναλωτής αγοράζει ένα πρόγραμμα 4G κινητής το οποίο δεν ξεπερνά τα 2,6 gigabytes δεδομένων, τα 300 λεπτά ομιλίας και τα 500 SMS. Σε όλες τις άλλες αγορές, με 20 ευρώ το μήνα, ο καταναλωτής θα μπορούσε να αγοράσει περίπου 7 φορές περισσότερα gigabytes τουλάχιστον, και επιπλέον απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS (στην Αυστρία θα μπορούσε να αγοράσει 2.000 λεπτά ομιλίας και SMS με 20 ευρώ το μήνα). Στη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι καταναλωτές θα μπορούσαν να αγοράσουν απεριόριστο όγκο δεδομένων για τα smartphone τους, πληρώνοντας λιγότερο από 20 ευρώ το μήνα.

Με προϋπολογισμό 40 ευρώ το μήνα, οι Έλληνες καταναλωτές θα μπορούσαν να αγοράσουν ένα πρόγραμμα 4G κινητής με το πολύ 11 gigabytes, 500 λεπτά ομιλίας και 500 SMS. Σε όλες τις άλλες αγορές, με 40 ευρώ το μήνα, οι καταναλωτές θα μπορούσαν να αγοράσουν τουλάχιστον περίπου 3 φορές περισσότερα gigabytes και επιπλέον απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS. Στη Γερμανία, την Ολλανδία, τη Φινλανδία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι

¹¹ http://research.rewheel.fi/downloads/4G_prices_vs_number_MNOs_postition__share_concentration_PUBLIC.pdf

¹²

http://research.rewheel.fi/downloads/Rewheel_EU27_smartphone_tariff_competitiveness_report_December_2012_HIGHLIGHT_S.pdf

¹³ https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0019/74107/research_document.pdf

καταναλωτές θα μπορούσαν να αγοράσουν απεριόριστο όγκο δεδομένων με ταχύτητες HD βίντεο και απεριόριστα λεπτά και SMS για λιγότερο από 40 ευρώ το μήνα.

Τα προγράμματα κινητής με απεριόριστο όγκο δεδομένων και ελάχιστη ταχύτητα 3 Mbit/s για συνεχή ροή βίντεο HD ήταν διαθέσιμα, κατά το Μάρτιο του 2020, σε 7 από τις 8 χώρες που συμπεριλήφθηκαν σε αυτή τη σύγκριση. Οι Έλληνες καταναλωτές κλήθηκαν να πληρώσουν 149,90 ευρώ μηνιαίως κατά το Μάρτιο του 2020 για να αγοράσουν πρόγραμμα κινητής το οποίο περιλαμβάνει απεριόριστο όγκο δεδομένων για την υποστήριξη συνεχούς ροής βίντεο HD, ήτοι 6 φορές περισσότερο από ό,τι πληρώνουν οι Ολλανδοί καταναλωτές.

Στην Ιρλανδία, ο μέγιστος όγκος δεδομένων που θα μπορούσαν να αγοράσουν οι καταναλωτές σε προγράμματα κινητής ήταν 80 gigabyte (διαφημίζονται ως απεριόριστα δεδομένα αλλά υπόκεινται σε πλαφόν 80 gigabytes, κατά το οποίο ο φορέας εκμετάλλευσης επιφυλάσσει του δικαιώματος να μειώσει την ταχύτητα). Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι οι καταναλωτές στην Ιρλανδία θα μπορούσαν να αγοράσουν το πρόγραμμα κινητής 4G με 80 gigabytes, στο οποίο συμπεριλαμβάνει απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS με μόνο 12,99 ευρώ το μήνα.

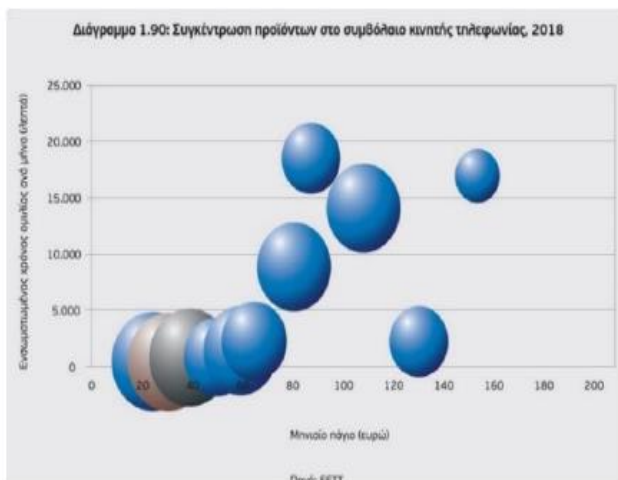
Απαντώντας στη δημοσίευση της μελέτης σύγκρισης τιμών παροχής υπηρεσιών ευρυζωνικού κινητού δικτύου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Φεβρουάριο του 2019, όπου η Ελλάδα κατατάχθηκε ως ένα από τα πιο ακριβά κράτη μέλη της ΕΕ28, οι τρεις ελληνικοί φορείς εκμετάλλευσης κινητής τηλεφωνίας δήλωσαν στην Καθημερινή¹⁴ ότι τέτοιες μελέτες δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα επειδή βασίζονται σε τιμές καταλόγου και όχι στις πραγματικές τιμές που πληρώνουν οι καταναλωτές. Οι φορείς εκμετάλλευσης κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα φαίνεται να υποστηρίζουν ότι οι καταναλωτές στην Ελλάδα καταβάλλουν πολύ χαμηλότερες τιμές από εκείνες που εμφανίζονται στους ιστότοπους τους.

Ωστόσο, τα δημοσιευμένα δεδομένα της ΕΕΤΤ¹⁵ (Παρατηρητήριο Τιμών) δεν φαίνεται να υποστηρίζουν αυτόν τον ισχυρισμό. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα ΕΕΤΤ κάτωθι, κατά το 2018 το 55% των προγραμμάτων συμβολαίου κινητής είχε μηνιαία χρέωση έως 60 ευρώ, δηλαδή το 45% των προγραμμάτων είχε μηνιαία χρέωση άνω των 60 ευρώ. Τα προγράμματα συμβολαίου κινητής με μηνιαία χρέωση άνω των 100 ευρώ το μήνα αντιπροσώπευαν, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, περίπου το 20% όλων των προγραμμάτων. Η μέση μηνιαία τιμή όλων των προγραμμάτων συμβολαίου κινητής για το έτος 2018, σύμφωνα με την ΕΕΤΤ, ήταν 34 ευρώ ανά μήνα.

---

¹⁴<https://www.kathimerini.gr/1054303/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/sta-yyh-oi-xrewseis-kinhths-thlefwnias>

¹⁵ <https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Journalists/MarketAnalysis/MarketReview/PDFs/2018.pdf>

9. Το 55% των προγραμμάτων συμβολαίου κινητής τηλεφωνίας αφορούσε πάγιο έως και 60 ευρώ το μήνα, με μέσο όρο τιμής τα 35 ευρώ (41 ευρώ το 2017), διάμεσο τιμή τα 34 ευρώ (44 ευρώ το 2017) και ενσωματωμένο χρόνο ομιλίας περί των 460 λεπτών το μήνα έναντι 550 λεπτών το μήνα το 2017 (Διάγραμμα 1.90).

Επιπλέον, οι ΕΚΤ σε πολλές αγορές συχνά προβαίνουν σε εκπτώσεις από τις τιμές που διαφημίζουν στις ιστοσελίδες τους σε ειδικές συμφωνίες που ισχύουν μόνο για ορισμένες κατηγορίες καταναλωτών. Υπό αυτήν την έννοια, οι ελληνικές ΕΚΤ δεν είναι μοναδικές. Αυτές οι εκπτώσεις συνήθως κυμαίνονται από 10% έως 30%.

Για παράδειγμα, στην Ιταλία, η τιμή καταλόγου της Vodafone για πρόγραμμα κινητής που περιλαμβάνει 50 gigabyte δεδομένων (και απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS) είναι 12.99 ευρώ¹⁶, όπως φαίνεται στην κάτωθι εικόνα. Ωστόσο, οι καταναλωτές που ζητούν νέο αριθμό σύνδεσης και οι καταναλωτές που προτίθενται να αλλάξουν πάροχο, απολαμβάνουν έκπτωση περίπου 31%, καθώς η χρέωση για αυτούς είναι 8,99 EUR ανά μήνα.

Η Vodafone Ελλάδος παρέχει έκπτωση στην χρέωση καταλόγου του πακέτου RED Start κατά 35%, από 43 ευρώ σε 27,95 ευρώ το μήνα, μόνο όταν ο καταναλωτής ζητάει νέο αριθμό σύνδεσης ή όταν προτίθεται να αλλάξει πάροχο, μεταφέροντας τη γραμμή του από την Cosmote ή τη Wind, κατ' αντιστοιχία με τη Vodafone Ιταλίας. Ωστόσο, ακόμα και στην τιμή αυτή, το εν

¹⁶ <https://www.mobileworld.it/tag/ho-mobile/>

λόγω πρόγραμμα που παρέχει μόνο 3 gigabytes δεδομένων (και 1000 λεπτά ομιλίας και SMS) κοστίζει τρεις φορές περισσότερο από ό,τι πληρώνουν κάποιοι Ιταλοί καταναλωτές για να αγοράσουν 50 gigabytes δεδομένων (και απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS).

Vodafone RED Start	Vodafone RED Plus	Vodafone RED Max
<p>3GB</p> <p>1000 λεπτά προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>1000 SMS προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>Θέλω και Vodafone σταθερή με μόνο +14,23€/μήνα και ΔΙΠΛΑΣΙΑΣΟ ΤΑ GIGA ΜΟΥ! Μάθε εδώ</p> <p>Οφέλη</p>	<p>6GB</p> <p>3000 λεπτά προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>3000 SMS προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>Θέλω και Vodafone σταθερή με μόνο +13,36€/μήνα και ΔΙΠΛΑΣΙΑΣΟ ΤΑ GIGA ΜΟΥ! Μάθε εδώ</p> <p>Οφέλη</p>	<p>20GB</p> <p>Απεριόριστα λεπτά ομιλίας προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>6000 SMS προς όλα τα εθνικά δίκτυα</p> <p>Θέλω και Vodafone σταθερή με μόνο +14,20€/μήνα και ΔΙΠΛΑΣΙΑΣΟ ΤΑ GIGA ΜΟΥ! Μάθε εδώ</p> <p>Οφέλη</p>
<p>27,95€ / μήνα από 43€</p> <p>με έκπτωση παγίου ή 35,42€ / μήνα με συσκευή</p>	<p>35,75€ / μήνα από 55€</p> <p>με έκπτωση παγίου ή 45,29€ / μήνα με συσκευή</p>	<p>47,48€ / μήνα από 75€</p> <p>με έκπτωση παγίου ή 60,16€ / μήνα με συσκευή</p>

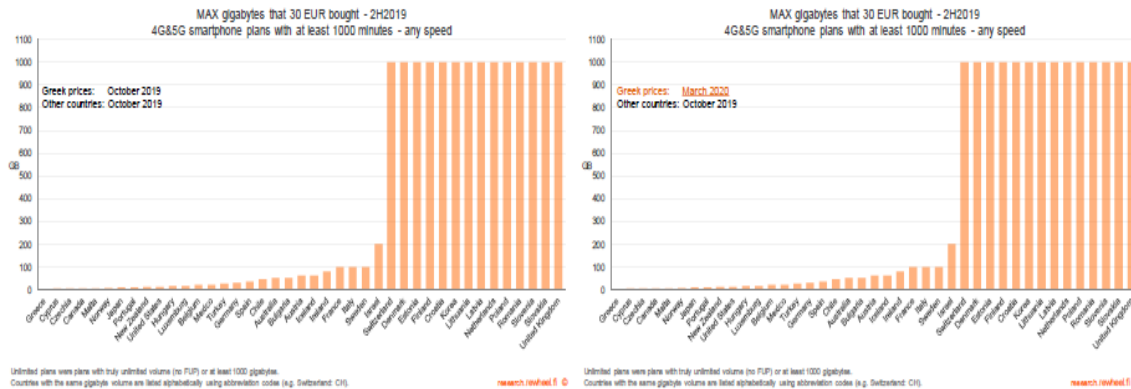
Οι τιμές προγραμμάτων με δεδομένα μέσω ευρυζωνικής σύνδεσης κατά το Μάρτιο του 2020 είναι επίσης υψηλότερες στην Ελλάδα σε σχέση με τις προαναφερθείσες επτά αγορές.

Μήπως οι τελευταίες αλλαγές τιμών (Μάρτιος 2020) βελτίωσαν την ανταγωνιστικότητα της συνδεσιμότητας δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα; Όχι, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως η λιγότερο ανταγωνιστική χώρα των ΕΕ28 και των χωρών του ΟΟΣΑ, όπως φαίνεται από τις συγκριτικές μετρήσεις τιμών που καταγράφονται στις εξαμηνιαίες εκδόσεις Digital Fuel Monitor της Rewheel.

Σε σχεδόν κάθε μία από τις δώδεκα εκδόσεις «Digital Fuel Monitor», συμπεριλαμβανομένης της τελευταίας 12ης έκδοσης δευτέρου εξαμήνου 2019¹⁷, η Ελλάδα κατατάσσεται ως η λιγότερο ανταγωνιστική αγορά μεταξύ των 41 αγορών ΕΕ28 & ΟΟΣΑ στις περισσότερες από τις συγκριτικές μετρήσεις τιμών μας. Στην βασική συγκριτική μέτρησή μας - τα μέγιστα gigabyte που θα μπορούσαν να αγοράσουν οι καταναλωτές με 30 ευρώ το μήνα, ως μέρος προγράμματος κινητής με 1000 λεπτά ομιλίας, η Ελλάδα κατατάσσεται σταθερά από το 2014 ως η λιγότερο ανταγωνιστική αγορά ΕΕ28 & ΟΟΣΑ.

¹⁷ http://research.rewheel.fi/downloads/The_state_of_4G_pricing_DFMonitor_12th_release_2H2019_PUBLIC.pdf

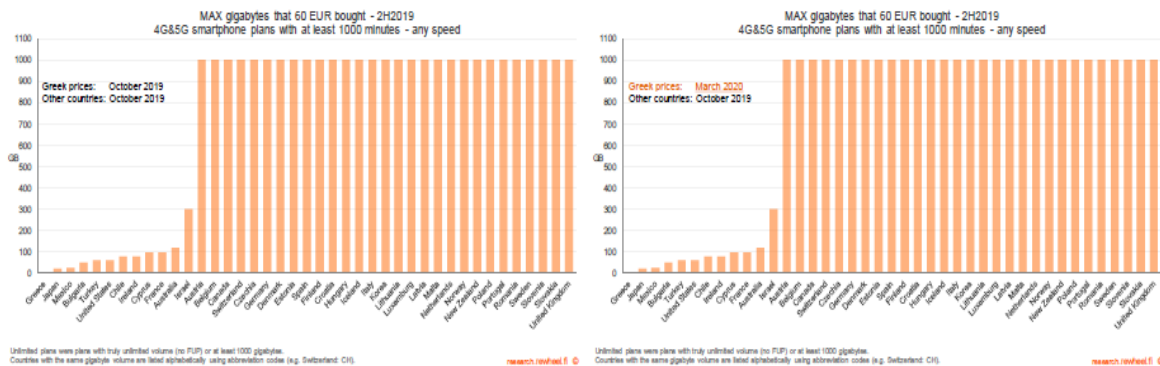
Τα πιο πρόσφατα (Μάρτιος 2020) προγράμματα και εκπτώσεις που προσέφεραν οι τρεις Ελληνικές ΕΚΤ, κατόπιν συναντήσεως των Διευθύνοντων Σύμβουλών τους με τον Έλληνα Πρωθυπουργό τον Δεκέμβριο του 2019¹⁸ για να συζητήσουν μεταξύ άλλων τις υψηλές τιμές κινητής τηλεφωνίας, δεν άλλαξαν την εικόνα. Η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως η λιγότερο ανταγωνιστική χώρα στα μέγιστα gigabyte δεδομένων που δύναται ο καταναλωτής να αγοράσει με 30 ευρώ, σε σύγκριση με τις τιμές του Οκτωβρίου 2019 από όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ (εξαιρουμένων των τιμών που προσφέρονται μόνο σε ορισμένα ειδικά τμήματα καταναλωτών όπως νέοι, φοιτητές, ηλικιωμένοι, νέες συνδέσεις, καταναλωτές που αλλάζουν από άλλους φορείς εκμετάλλευσης, κλπ). Η Ελλάδα συνεχίζει να κατατάσσεται ως η μόνη χώρα της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ όπου οι καταναλωτές δεν μπορούσαν να αγοράσουν gigabytes δεδομένων σε προγράμματα 4G κινητής που περιλάμβαναν τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας με προϋπολογισμό έως και 30 ευρώ το μήνα, όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα.

Με μηνιαίο προϋπολογισμό 60 ευρώ - μηνιαίο ποσό που μπορούν να ξοδέψουν πολύ λίγοι καταναλωτές στην Ελλάδα – οι Έλληνες καταναλωτές θα μπορούσαν να αγοράσουν τον Οκτώβριο του 2019 ένα πρόγραμμα κινητής με το πολύ 5 gigabyte δεδομένων και 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας. Η Ελλάδα κατατάχθηκε ως η χώρα με τα λιγότερα gigabytes δεδομένων που θα μπορούσαν να αγοραστούν με 60 ευρώ τον Οκτώβριο του 2019. Κι ενώ τον Μάρτιο του 2020 ο καταναλωτής στην Ελλάδα με 60 ευρώ θα μπορούσε να αγοράσει ένα επιπλέον gigabyte από ό, τι τον Οκτώβριο του 2019 (6 έναντι 5 gigabytes), η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως η λιγότερο ανταγωνιστική αγορά στα προγράμματα των 60 ευρώ.

18 <https://www.kathimerini.gr/1055020/article/epikairothta/politikh/epi-taphtos-oi-akrives-xrewseis-sth-synanthsh-kyr-mhtsotakh-me-paroxoys-kinhths-thlefwnias>

Η Ελλάδα ξεχωρίζει (μακράν η πιο ακριβή αγορά) σε μια άλλη σημαντική μέτρηση συνδεσιμότητας δεδομένων κινητού δικτύου: σε αυτήν της μέσης μηνιαίας τιμή των προγραμμάτων κινητής που περιλάμβανε τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του «Digital Fuel Monitor»¹⁹, η μέση μηνιαία τιμή ανά χώρα ή ομάδα χωρών προκύπτει από τον υπολογισμό της μέσης τιμής (μηνιαία χρέωση λιανικής, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ και των φόρων, όπου ισχύει) μεταξύ όλων των επιλέξιμων προγραμμάτων που είναι καταγεγραμμένα στη βάση δεδομένων για μια δεδομένη χώρα ή ομάδα χωρών. Η μέση μηνιαία τιμή του Οκτωβρίου 2019 στην Ελλάδα για προγράμματα 4G κινητής που περιελάμβαναν 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας ήταν πάνω από 70 ευρώ το μήνα. Η μέση μηνιαία τιμή για τη δεύτερη πιο ακριβή χώρα, τη Μάλτα, ήταν περίπου 45 ευρώ ανά μήνα.

Τα τελευταία προγράμματα που παρουσίασαν οι τρεις Έλληνικές ΕΚΤ δεν άλλαξαν την κατάταξη της Ελλάδας σε αυτήν τη σημαντική μέτρηση. Με τις τιμές του Μαρτίου 2020, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως η χώρα που έχει μακράν την υψηλότερη μέση μηνιαία τιμή προγραμμάτων 4G κινητής που περιελάμβανε 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας.

Η Ελλάδα ήταν μακράν η πιο ακριβή αγορά σε μια άλλη σημαντική μέτρηση συνδεσιμότητας δεδομένων κινητού δικτύου: στη μέση τιμή δεδομένων των προγραμμάτων κινητής που περιλάμβανε τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας. Η μέση τιμή δεδομένων ανά χώρα ή ομάδα χωρών προκύπτει από τον υπολογισμό της μέσης τιμής δεδομένων σε gigabytes (μηνιαία χρέωση λιανικής, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ και των φόρων, όπου ισχύει, διαιρούμενη με το επίδομα gigabyte που περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα) μεταξύ όλων των επιλέξιμων προγραμμάτων που είναι καταγεγραμμένα στη βάση δεδομένων για μια δεδομένη χώρα ή ομάδα χωρών.

Τα τελευταία προγράμματα που παρουσίασαν οι τρεις Έλληνικές ΕΚΤ μετέβαλαν οριακά την κατάταξη της Ελλάδας σε αυτήν τη σημαντική μέτρηση. Με τις τιμές του Μαρτίου του 2020 η Ελλάδα κατατάσσεται ως η δεύτερη πιο ακριβή χώρα, (μετά τον Καναδά, στον οποίο υφίσταται

¹⁹ http://research.rewheel.fi/downloads/Methodology_DFMonitor_12th_release_2H2019.pdf

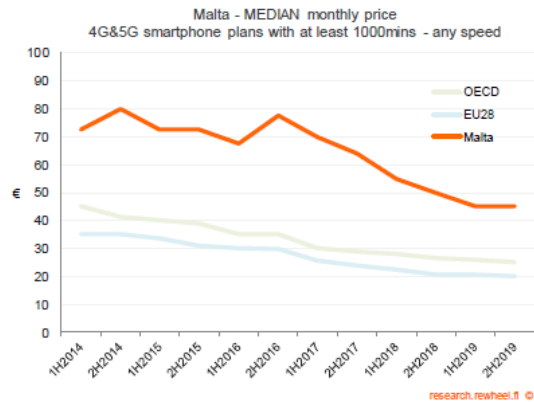
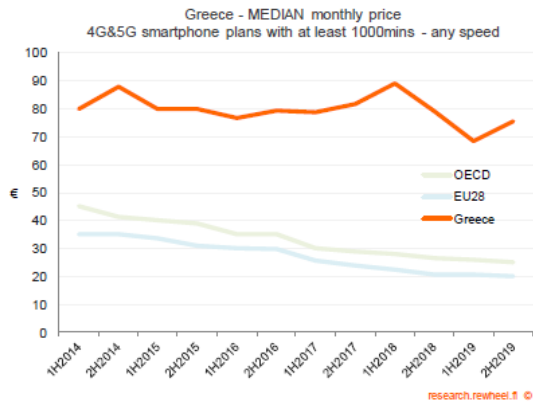
de facto δυοπώλιο²⁰) στην μέση τιμή gigabyte των προγραμμάτων 4G κινητής που περιλαμβάνουν 1000 λεπτά ομιλίας εντός Ελλάδας.

Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι όταν συγκρίνουμε τις ελληνικές τιμές του Μαρτίου 2020 με τις τιμές του Οκτωβρίου 2019 όλων των άλλων χωρών της ΕΕ των 28 και του ΟΟΣΑ, οι τυχόν βελτιώσεις στην κατάταξη της Ελλάδας πρέπει να ερμηνευθούν ως το καλύτερο δυνατό σενάριο για τη χώρα, δεδομένου ότι η τάση των τιμών είναι σε γενικές γραμμές πτωτική τα τελευταία 5 χρόνια. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει την πιθανότητα ότι η πραγματική κατάταξη της Ελλάδας κατά το Μάρτιο του 2020 θα μπορούσε να είναι χειρότερη από αυτή που παρουσιάστηκε εδώ. Κατά τον Απρίλιο ή τον Μάιο του 2020, θα δημοσιεύσουμε την 13η έκδοση του DFMonitor, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει τις τιμές του Απριλίου 2020 σε όλες τις αγορές της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ. Σε αυτό, θα επανεξετάσουμε τα συμπεράσματα στα οποία έχουμε καταλήξει στην παρούσα μελέτη σχετικά με τις τελευταίες κατατάξεις συνδεσιμότητας δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα.

Εκτός από τη σύγκριση των τελευταίων τιμών στην Ελλάδα του Μαρτίου του 2020 με τις τιμές του Οκτωβρίου 2019 από όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ, εξετάσαμε επίσης την ιστορική (2014-2019) εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα έναντι των αντίστοιχων τιμών της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ, καθώς και την εξέλιξη των τιμών από άλλες επιλεγμένες αγορές. Επιλέξαμε αγορές που είχαν πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας, ιδίως δε παρόμοιο (ήτοι πολύ υψηλό) μέσο μηνιαίο επίπεδο τιμών των προγραμμάτων 4G κινητής που περιλαμβάνει τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας κατά τις πρώτες μέρες εφαρμογής της τεχνολογίας 4G, δηλαδή κατά το 2014. Εξετάζοντας την ιστορική εξέλιξη της μέσης μηνιαίας τιμής δεδομένων κινητής σε αυτές τις αγορές, τα τελευταία 5 χρόνια, εστίασαμε στην ιστορική εξέλιξη των ελληνικών μέσων μηνιαίων χρεώσεων και τιμών δεδομένων κινητής. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, η μέση μηνιαία τιμή των προγραμμάτων 4G κινητής με τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας ήταν πολύ υψηλή τόσο στην ελληνική όσο και στη μαλτέζικη αγορά (με 3 ΕΚΤ έκαστη) κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014. Ωστόσο, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019, οι μηνιαίες τιμές στη Μάλτα έχουν μειωθεί σημαντικά ενώ στην Ελλάδα παρέμειναν στο ίδιο εν πολλοίς επίπεδο.

---

²⁰ http://research.rewheel.fi/downloads/Root_cause_weak_competition_Canada_wireless_market_PUBLIC.pdf

Οι τιμές σύνδεσης κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα είναι πολύ ακριβές λόγω του φόρου κινητής τηλεφωνίας;

Όχι. Οι τιμές στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλές ακόμα και εάν εξαιρεθούν οι φόροι κινητής τηλεφωνίας.

Οι ελληνικές ΕΚΤ υποστήριξαν ότι οι μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων φορέων (π.χ. εκδόσεις Digital Fuel Monitor της Rewheel) που δείχνουν ότι οι τιμές δεδομένων κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα είναι από τις υψηλότερες στην ΕΕ και τον ΟΟΣΑ δεν είναι αντιπροσωπευτικές, επειδή οι Έλληνες καταναλωτές πληρώνουν εν τοις πράγμασι πολύ χαμηλότερες τιμές από αυτές που παρατίθενται στους ιστοτόπους τους. Επιπλέον, σύμφωνα με την Καθημερινή²¹, οι ελληνικές ΕΚΤ ισχυρίστηκαν ότι οι τιμές στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερες λόγω του υψηλού φόρου κινητής τηλεφωνίας. Σύμφωνα με την Ονυμ²², οι φόροι που ισχύουν για την κινητή τηλεφωνία είναι υψηλότεροι στην Ελλάδα με μέση τιμή το 39% επί της χρέωσης (φόρος κινητής τηλεφωνίας που κυμαίνεται μεταξύ 12%, 15%, 18% ή 20% συν ΦΠΑ 24%, ήτοι συνολικά 36% τουλάχιστον).

Είναι σωστός αυτός ο ισχυρισμός; Όχι, δεν είναι.

Για να το διαπιστώσουμε, στη σύγκριση που φαίνεται παρακάτω, χρησιμοποιήσαμε τον πραγματικό λογαριασμό ενός καταναλωτή που εγγράφεται στο πακέτο της Cosmote «Mobile 1500» με αναγραφόμενη λιανική τιμή 29,90 ευρώ το μήνα. Όπως φαίνεται παρακάτω, ο καταναλωτής αυτός πληρώνει μια μηνιαία τιμή ύψους 14,30 ευρώ προ φόρου κινητής τηλεφωνίας 12% και ΦΠΑ 24% για ένα συμβόλαιο που περιλαμβάνει μόνο 200 λεπτά ομιλίας προς όλα τα εθνικά δίκτυα και 200 megabyte δεδομένων. Εάν αυτός ο καταναλωτής δεν είχε εγγραφεί στη ευρυζωνική υπηρεσία σταθερής τηλεφωνίας της Cosmote (η οποία συνεπάγεται

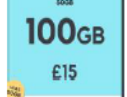
²¹ <https://www.kathimerini.gr/1054303/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/sta-yyh-oi-xrewseis-kinthths-thlefwnias>

²² <http://www.eekt.gr/LinkClick.aspx?fileticket=C%2Fphi8cVQE4%3D&tabid=36>

έκπτωση 20% στο μηνιαίο λογαριασμό κινητής), τότε η μηνιαία χρέωση στο πρόγραμμα κινητής (προ φόρου κινητής τηλεφωνίας 12% και ΦΠΑ 24%), θα ήταν ακόμη υψηλότερη, δηλαδή 17,5 ευρώ αντί για 14,3 ευρώ.

Ωστόσο, ενώ αυτός ο Έλληνας καταναλωτής πληρώνει 14,30 ευρώ (προ φόρων) ανά μήνα για να αγοράσει 200 λεπτά ομιλίας προς όλα τα εθνικά δίκτυα και ένα μικρό επίδομα δεδομένων 0,2 gigabyte, στη Γερμανία, τις Κάτω Χώρες, την Αυστρία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο οι καταναλωτές αγοράζουν, με 13,20 ευρώ (προ φόρων) ή ακόμα λιγότερο, τα παρατιθέμενα στον κάτωθι πίνακα προγράμματα 4G κινητής που παρέχουν 5-100 gigabyte δεδομένων και απεριόριστα λεπτά ομιλίας και SMS.

Are Greek mobile data connectivity prices expensive due to the mobile telephony tax?

3 mobile network operators					4 mobile network operators		
Greece	Germany	Netherlands	Austria	Ireland	Italy	France	UK
February 2020 bill ¹ of Cosmote sub Mobile 1500 plan with 200 mins & 0.2 gigabytes	Vodafone Germany March 2020 plan with unlimited min/SMS & 5 gigabytes	Deutsche Telekom Netherlands March 2020 plan with unlimited min/SMS & 7 gigabytes	Deutsche Telekom Austria March 2020 plan with unlimited min/SMS & 12 gigabytes	Eir owned by the French Iliad group March 2020 plan with unlimited min/SMS & 80 gigabytes	Vodafone Italy March 2020 plan with unlimited min/SMS & 50 gigabytes	Bouygues Telecom France March 2020 plan with unlimited min/SMS & 60 gigabytes	Three UK March 2020 plan with unlimited min/SMS & 100 gigabytes
Price 14.3 EUR Tax 1.7 EUR VAT 3.9 EUR Total 19.9 EUR	Price 12.6 EUR Tax -- VAT 2.4 EUR Total 15.0 EUR	Price 13.2 EUR Tax -- VAT 2.8 EUR Total 16.0 EUR	Price 12.5 EUR Tax -- VAT 2.5 EUR Total 15.0 EUR	Price 10.6 EUR Tax -- VAT 2.4 EUR Total 13.0 EUR	Price 10.7 EUR Tax -- VAT 2.3 EUR Total 13.0 EUR	Price 11.7 EUR Tax -- VAT 2.3 EUR Total 14.0 EUR	Price 11.7 GBP Tax -- VAT 2.3 GBP Total 13.0 GBP
							

No. Prices in Greece are very expensive even when the mobile & VAT taxes are excluded
Most Greeks pay 10-20 EUR per month to buy plans with tiny data volumes (e.g. 200 megabytes) while in many other EU countries, where the general consumer price level is much higher consumers buy 5-100 gigabytes with ~15 EUR/month

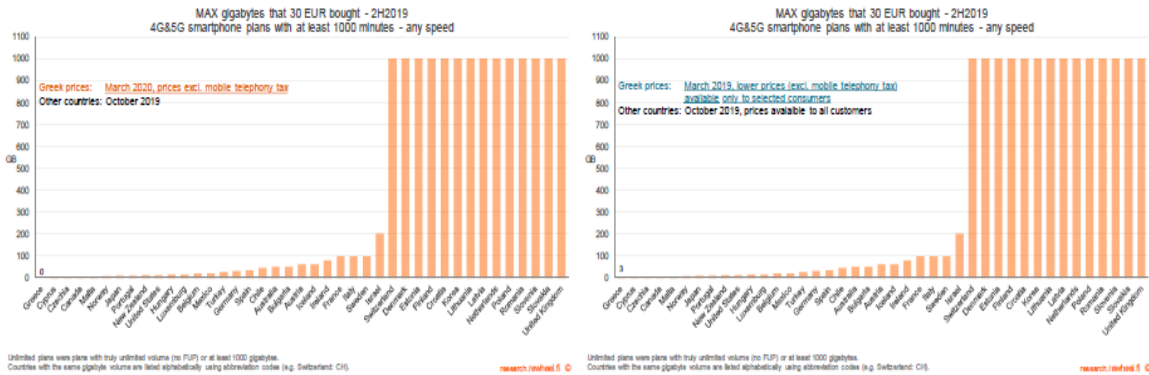
¹Greek operators argue that the European Commission's, Renwheel's, etc. studies that show Greek mobile data prices as the highest in EU are not representative because as they claim Greeks pay much lower prices than those listed in their websites. Hence, in this comparison we used the actual bill of a consumer that subscribes to Cosmote's Mobile 1500 plan with a listed retail price of 20.90 EUR/month. The consumer also subscribes to Cosmote fixed-line services and gets a 20% (~3.2 EUR) discount on its mobile bill. Without this discount the consumer would have pay 17.5 EUR/month (excl. the 12% mobile tax & 24% VAT).

Οι περισσότεροι Έλληνες καταναλωτές πληρώνουν 10-20 ευρώ το μήνα για να αγοράσουν προγράμματα με ελάχιστα δεδομένα (π.χ. 200 megabyte), ενώ σε πολλές άλλες χώρες της ΕΕ, όπου το γενικό επίπεδο τιμών καταναλωτή είναι πολύ υψηλότερο, οι καταναλωτές αγοράζουν 5-100 gigabyte με περίπου 15 ευρώ το μήνα.

Το γεγονός είναι ότι ακόμα και μετά την εξαίρεση του φόρου κινητής τηλεφωνίας από τις τιμές Μαρτίου 2020 που προσφέρουν οι Cosmote, Vodafone και Wind και ισχύουν για όλους τους καταναλωτές, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως η χώρα με το μικρότερο όγκο δεδομένων (μηδέν gigabyte) μεταξύ των χωρών της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ, όσον αφορά προγράμματα 4G κινητής αξίας 30 ευρώ, τα οποία περιλαμβάνουν τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας στο εθνικό δίκτυο, όπως φαίνεται παρακάτω στο γράφημα στα αριστερά.

Αυτό ισχύει ακόμη και όταν συγκρίνουμε τις προνομιακές τιμές των Ελληνικών ΕΚΤ του Μαρτίου 2020 που αφορούν σε συγκεκριμένες κατηγορίες καταναλωτών με τις τιμές που

ισχύουν για όλους τους καταναλωτές σε κάθε μία από τις υπόλοιπες 40 χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ (παρότι μια τέτοια σύγκριση δεν είναι ορθή), όπως φαίνεται παρακάτω στο γράφημα στα δεξιά.

Γιατί οι τιμές δεδομένων κινητού δικτύου ήταν και εξακολουθούν να είναι πολύ υψηλές: παράγοντες που ενδέχεται να προκαλέσουν μη συντονισμένα αποτελέσματα και θα μπορούσαν να περιορίσουν ή να εμποδίσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στις αγορές κινητών επικοινωνιών

Ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τα δεδομένα κινητού δικτύου στις αγορές κινητής τηλεφωνίας; Οι περισσότεροι οικονομολόγοι θα απαντούσαν ότι το επίπεδο τιμών σε μια δεδομένη αγορά καθορίζεται τόσο από ενδογενείς παράγοντες όπως το κόστος, τη συγκέντρωση στην αγορά, τον αριθμό των αποτελεσματικών ανταγωνιστών, την παρουσία μιας εταιρείας maverick και επίσης εξωγενείς παράγοντες όπως οι φόροι, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ο δείκτης τιμών καταναλωτή, η πυκνότητα του πληθυσμού, η εδαφική της έκταση, η γεωγραφική της διαμόρφωση κ.λπ.

Ωστόσο, έχουμε δείξει (στην πρώτη μας συγκριτική μελέτη των χωρών της ΕΕ27 σχετικά με την τιμές προγραμμάτων κινητής «EU27 smartphone tariff competitiveness 2012 report»²³, η οποία απέσπασε την προσοχή της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και στη μελέτη μας για τα κλειστά ολιγοπώλια στις αγορές κινητής τηλεφωνίας του 2016²⁴ και του 2015²⁵) ότι το επίπεδο τιμών στις αγορές κινητής τηλεφωνίας της ΕΕ28 επηρεάζεται κυρίως από τον βαθμό αποτελεσματικού ανταγωνισμού παρά από το γενικό επίπεδο τιμών της χώρας ή από άλλους εξωγενείς παράγοντες. Οι τιμές κινητής τηλεφωνίας στις αγορές της ΕΕ28 καθορίζονται τόσο από τον αριθμό (3 έναντι 4) των ΕΚΤ που δραστηριοποιούνται σε αυτές όσο και από τα χαρακτηριστικά τους. Τυχόν συμφωνίες κοινοχρησίας δικτύων και φάσματος θα μπορούσαν επίσης, ανάλογα με το πεδίο εφαρμογής και

²³http://research.rewheel.fi/downloads/Rewheel_EU27_smartphone_tariff_competitiveness_report_December_2012_HIGHLIGHTS.pdf

²⁴ http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_2016_PUBLIC.pdf

²⁵ http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_04012016_PUBLIC.pdf

τη γεωγραφική εμβέλεια της συμφωνίας, να περιορίσουν ή ακόμη και να εμποδίσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό²⁶ στις αγορές κινητής τηλεφωνίας.

Τον Ιανουάριο του 2019, στην μελέτη²⁷ «*4G prices as a function market concentration, number of MNOs, operator subscriber share, position, group affiliation and country general price level*», καταδείξαμε ότι ο αριθμός των ΕΚΤ που δραστηριοποιούνται σε μια αγορά κινητής τηλεφωνίας έχει σημαντική επίδραση στις τιμές δεδομένων κινητού δικτύου (π.χ. προγράμματα 4G κινητής με τουλάχιστον 20 gigabyte και 1000 λεπτά ομιλίας στο εθνικό δίκτυο). Οι ΕΚΤ, σε αγορές με 3 ανταγωνιστές, χρεώνουν μια μέση μηνιαία τιμή που είναι 2 φορές υψηλότερη από τη μέση μηνιαία τιμή που χρεώνουν οι ΕΚΤ όταν υφίστανται 4 ανταγωνιστές (44 € έναντι 22 €).

Η παρουσία ενός τέταρτου φορέα εκμετάλλευσης δικτύου κινητής τηλεφωνίας οδηγεί σε σημαντικά χαμηλότερες τιμές στην αγορά. Μάλιστα, η παρουσία μιας τέταρτης ΕΚΤ δεν οδηγεί μόνο σε μείωση της χαμηλότερης διαθέσιμης τιμής στην αγορά, όπως ενδεχομένως θα μπορούσε να υποθέσει κανείς, αλλά και σε σημαντική μείωση της μέσης μηνιαίας τιμής της χώρας (σταθμισμένος μέσος όρος των τιμών που προσφέρονται από όλες τις ΕΚΤ).

Η συσχέτιση του επίπεδου τιμών κινητής τηλεφωνίας με τον αριθμό των ΕΚΤ που δραστηριοποιούνται στην αγορά είναι σημαντική, ακόμη και εάν εξαιρεθούν οι ανταγωνιστές που βρίσκονται στην τέταρτη θέση εξ απόψεως μεριδίου αγοράς στις αγορές με 4 ΕΚΤ. Η μέση τιμή των υπολοίπων τριών ανταγωνιστών σε αυτές τις αγορές (25 €) είναι πολύ μικρότερη από τη μέση τιμή των ανταγωνιστών σε αγορές με 3 ΕΚΤ (44 €).

Η Ofcom, η ρυθμιστική αρχή του Ηνωμένου Βασιλείου στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα στη μελέτη του 2016²⁸ «*A cross-country econometric analysis of the effect of disruptive firms on mobile pricing*». Η Ofcom κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «οι τιμές κινητής τηλεφωνίας είναι μεταξύ 17,2% και 20,5% χαμηλότερες κατά μέσο όρο σε χώρες όπου υπάρχει ένας επιπλέον φορέας κινητής τηλεφωνίας ΚΑΙ μια εταιρία αποστάτης (*maverick*) στην αγορά».

Η οικονομική θεωρία περί συγκέντρωσης της αγοράς, η οποία προβλέπει μη συντονισμένες ανοδικές πιέσεις στις τιμές όσο η αγορά συγκεντρώνεται, προβλέπει ότι οι τιμές είναι γενικά υψηλότερες σε αγορές κινητής τηλεφωνίας με μεγαλύτερη συγκέντρωση, η οποία μετράται από τον αριθμό των αποτελεσματικών ανταγωνιστών στην αγορά ή από τον δείκτη Herfindahl-Hirschman (HHI) .

Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των δραστηριοποιούμενων ΕΚΤ, τόσο μικρότερος θα είναι εν γένει ο βαθμός συγκέντρωσης της αγοράς, και τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ότι ο ανταγωνιστής που βρίσκεται στην τελευταία (4^η) θέση εξ απόψεως μεριδίου αγοράς να έχει

²⁶ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/download/0/8605-berec-common-position-on-infrastructure-0.pdf

²⁷ http://research.rewheel.fi/downloads/4G_prices_vs_number_MNOs_position_share_concentration_PUBLIC.pdf

²⁸ https://www.ofcom.org.uk/_data/assets/pdf_file/0019/74107/research_document.pdf

οικονομικό κίνητρο να αυξήσει το μερίδιο αγοράς του - και το κέρδος του, δεδομένου ότι στην εν λόγω αγορά το σταθερό κόστος είναι πολύ πιο σημαντικό, όπως φαίνεται στη μελέτη μας «*Unlimited mobile data and near zero marginal cost, a paradigm shift in telco business models*»²⁹), μέσω εκμετάλλευσης των αποτελεσματικότητων δίκτυου, παρέχοντας στην αγορά άφθονη χωρητικότητα (δηλαδή προγράμματα κινητής σε προσιτές τιμές με απεριόριστο όγκο δεδομένων).

Η κλασική οικονομική θεωρία που αφορά στην συγκέντρωση αγορών και τον αριθμό αποτελεσματικών ανταγωνιστών εξηγεί για ποιο λόγο οι τιμές σύνδεσης δεδομένων κινητής τηλεφωνίας είναι σημαντικά υψηλότερες σε αγορές με τρεις ανταγωνιστές έναντι τεσσάρων. Ωστόσο, παρέχει λίγες πληροφορίες για το γιατί εξακολουθούμε να παρατηρούμε σημαντικές διαφορές τιμών μεταξύ αγορών με τρεις ανταγωνιστές που έχουν παρόμοια επίπεδα συγκέντρωσης (π.χ. Ελλάδα, Αυστρία, Ιρλανδία, Φινλανδία).

Στη μελέτη μας του Ιανουαρίου του 2019, καταδείξαμε ότι οι ΕΚΤ που ανήκουν σε μεγάλους τηλεπικοινωνιακούς ομίλους χρεώνουν μέση τιμή 43 €, οι ΕΚΤ που ανήκουν είτε σε τοπικούς κατεστημένους φορείς σταθερού δικτύου, ή σε εταιρίες που παρέχουν και καλωδιακή τηλεόραση ή σε ομίλους που παρέχουν κινητή και σταθερή τηλεφωνία (στρατηγική fixed-mobile convergence - FMC) χρεώνουν μια μέση τιμή των 36 €, ενώ οι ΕΚΤ που χαρακτηρίζονται αποστάτες/ mavericks (οι οποίες που συνήθως επικεντρώνονται στην κινητή τηλεφωνία - στρατηγική mobile-centric convergence - MCC) χρεώνουν μια μέση τιμή 20 €. Οι όμιλοι που δραστηριοποιούνται σε πολλές αγορές κινητής τηλεφωνίας της ΕΕ28 και έχουν διαφορετικά μερίδια αγοράς στις αγορές αυτές, έχουν οικονομικό κίνητρο (μη συντονισμένη επίπτωση) να μην επιτρέπουν στις θυγατρικές τους με μικρά μερίδια αγοράς να ανταγωνίζονται ενεργά στην τιμή, θυσιάζοντας τα έσοδά τους σε αυτές τις αγορές, υπό το φόβο αντιποίνων από τους μεγάλους ανταγωνιστές τους σε αγορές στις οποίες οι πρώτοι ηγούνται ή είναι στη δεύτερη θέση εξ απόψεως μεριδίου αγοράς, όπου χαμηλότερες τιμές θα είχαν σημαντικό αντίκτυπο στα έσοδα (και τα κέρδη) τους.

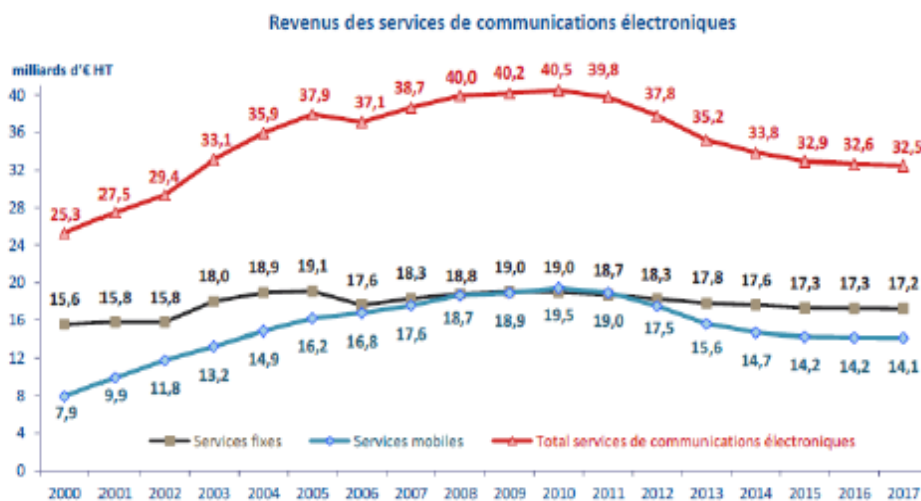
Οι ΕΚΤ που ανήκουν σε έναν όμιλο ο οποίος αντλεί ολόκληρο το κέρδος του από μία ή από λίγες εγχώριες αγορές κινητής τηλεφωνίας ασκούν πιο έντονες ανταγωνιστικές πιέσεις στις εν λόγω αγορές σε σύγκριση με τις ΕΚΤ που ανήκουν σε όμιλο ο οποίος έχει παρουσία σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη μέλη και που αντλεί μόνο ένα μέρος των κερδών του από τις εν λόγω αγορές. Οι ΕΚΤ που χαρακτηρίζονται ως αποστάτες/mavericks, αντλούν τα περισσότερα από τα κέρδη τους από μία ή από λίγες αγορές κινητής τηλεφωνίας και έχουν επιτακτικό οικονομικό κίνητρο να προσφέρουν χαμηλότερη τιμή από τους ανταγωνιστές τους προκειμένου να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς και τα έσοδά τους κι έτσι να ανακτήσουν το σταθερό τους κόστος (σημαντικές

---

²⁹http://research.rewheel.fi/downloads/Near_zero_marginal_mobile_data_cost_25092017_PUBLIC.pdf

δαπάνες που υφίστανται προκειμένου να είναι σε θέση να προσφέρουν την υπηρεσία και δαπάνες που αφορούν στην αναβάθμιση του δικτύου τους) και να αυξήσουν τα κέρδη τους.

Οι αποστάτες/mavericks που αντλούν το μεγαλύτερο μέρος των κερδών τους από μία ή λίγες αγορές κινητής τηλεφωνίας (π.χ. Iliad στη Γαλλία) μπορούν να αυξήσουν τα έσοδα και τα κέρδη τους, ακόμα κι όταν τα συνολικά έσοδα της αγοράς περιορίζονται. Δείτε για παράδειγμα τη στρατηγική της Iliad στη Γαλλία και την Ιταλία. Μετά την είσοδο της Iliad στην αγορά κινητών υπηρεσιών, τα συνολικά έσοδα μειώθηκαν στη Γαλλία, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα που συνέταξε ο γαλλικός ρυθμιστής τηλεπικοινωνιών ARCEP, από το υψηλότερο σημείο των 19,5 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2009 σε 14,1 δισεκατομμύρια ευρώ το 2017, δηλαδή η αγορά έχασε το 28% των εσόδων της³⁰. Ωστόσο, τα έσοδα από υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας της Iliad στη Γαλλία αυξήθηκαν από μηδέν το 2010 σε πάνω από 1,6 δισεκατομμύρια ευρώ το 2019³¹.

Οι ΕΚΤ που εκτελούν στρατηγικές σύγκλισης σταθερής-κινητής τηλεφωνίας (π.χ. κατεστημένες εταιρίες σταθερής τηλεφωνίας, εταιρείες κινητής τηλεφωνίας που πωλούν ευρυζωνική σταθερή γραμμή χρησιμοποιώντας την υποδομή των ανταγωνιστών τους ή πάροχοι κινητής τηλεφωνίας που ανήκουν σε ομίλους που δραστηριοποιούνται σε παροχή ευρυζωνικής σταθερής γραμμής στις κύριες αγορές τους) μοιράζονται ένα οικονομικό κίνητρο (μη συντονισμένο αποτέλεσμα) που αφορά στον περιορισμό του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην παροχή δεδομένων κινητού δικτύου και ειδικότερα σε κινητές και ασύρματες ευρυζωνικές οικιακές συνδέσεις, θέτοντας περιοριστικά όρια στα gigabytes (τεχνητός περιορισμός χωρητικότητας), προκειμένου να αποφευχθεί η μερική ή ολική αντικατάσταση των προϊόντων ευρυζωνικής σύνδεσης σταθερής γραμμής από προσιτά προγράμματα κινητής ή ασύρματης οικιακής ευρυζωνικής σύνδεσης τα οποία περιλαμβάνουν πολύ μεγάλους ή απεριόριστους όγκους δεδομένων.

³⁰ <https://www.arcep.fr/cartes-et-donnees/nos-publications-chiffrees/observatoire-des-marches-des-communications-electroniques-en-france/obs-marches-an2017-def.html>

³¹ https://www.iliad.fr/finances/2020/CP_170320_Eng.pdf

Τα προγράμματα κινητής ή ασύρματης οικιακής ευρυζωνικής σύνδεσης με πολύ μεγάλο ή απεριόριστο όγκο δεδομένων (και σε μικρότερο βαθμό τα προγράμματα κινητής που περιλαμβάνουν απεριόριστο όγκο δεδομένων χρησιμοποιώντας τη λειτουργία hotspot WiFi) έχουν γίνει μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση υποκατάστασης για ορισμένα τμήματα πελατών σταθερής γραμμής (φοιτητές, νοικοκυριά με ένα μόνο μέλος, μονογονεϊκές οικογένειες, κ.λπ.) και ως εκ τούτου αποτελούν μια αυξανόμενη άμεση απειλή για ομίλους ΕΚΤ που βασίζονται στα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υπηρεσίας ευρυζωνικής σύνδεσης σταθερής γραμμής (DSL ή καλωδιακής).

Είναι η ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας μια κλειστή ολιγοπωλιακή αγορά με 3 ΕΚΤ;

Η ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας κατατάχθηκε ως η αγορά με την τρίτη υψηλότερη βαθμολογία δείκτη κλειστού ολιγοπωλίου μεταξύ των αγορών των κρατών μελών της ΕΕ28 στη μελέτη μας του 2015³² και αυτή με τη δεύτερη υψηλότερη βαθμολογία στη μελέτη μας του 2016³³, όπως φαίνεται στους παρακάτω πίνακες. Η κατάταξη αυτή οφείλεται στους ακόλουθους τρεις παράγοντες, οι οποίοι, όπως έχει καταδειχθεί στις μελέτες μας, περιορίζουν ή εμποδίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό στις αγορές κινητής τηλεφωνίας.

2016					2015				
Index rank	Country	Index	Competition outcome	Oligopoly classification	Index rank	Country	Index	Competition outcome	Oligopoly classification
		100% (max)					100% (max)		
28	Germany	90%	Non-competitive	Tight oligopoly	28	Germany	90%	Non-competitive	Tight oligopoly
27	Greece	83%	Non-competitive	Tight oligopoly	27	Bulgaria	81%	Non-competitive	Tight oligopoly
26	Portugal	80%	Non-competitive	Tight oligopoly	26	Greece	80%	Non-competitive	Tight oligopoly
25	Hungary	80%	Non-competitive	Tight oligopoly	25	Hungary	80%	Non-competitive	Tight oligopoly
24	Slovak Republic	76%	Non-competitive	Tight oligopoly	24	Malta	77%	Non-competitive	Tight oligopoly
23	Czech Republic	73%	Non-competitive	Tight oligopoly	23	Portugal	73%	Non-competitive	Tight oligopoly
22	Romania	71%	Non-competitive	Tight oligopoly	22	Czech Republic	73%	Non-competitive	Tight oligopoly
21	Malta	68%	Non-competitive	Tight oligopoly	21	Netherlands	73%	Non-competitive	Tight oligopoly
20	Belgium	63%	Non-competitive	Tight oligopoly	20	Slovakia	73%	Non-competitive	Tight oligopoly
19	Luxemburg	63%	Non-competitive	Tight oligopoly	19	Romania	69%	Non-competitive	Tight oligopoly
18	Spain	63%	Non-competitive	Tight oligopoly	18	Cyprus	68%	Non-competitive	Tight oligopoly
17	Cyprus	60%	Non-competitive	Tight oligopoly	17	Spain	68%	Non-competitive	Tight oligopoly
		59%		Threshold	16	Croatia	64%	Non-competitive	Tight oligopoly
16	Bulgaria	57%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	15	Belgium	63%	Non-competitive	Tight oligopoly
15	Croatia	56%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly			59%		Threshold
14	Italy	56%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	14	France	58%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
13	Austria	53%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	13	Austria	58%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
12	Slovenia	50%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	12	Italy	58%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
11	Ireland	50%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	11	Luxemburg	51%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
10	Netherlands	49%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	10	Slovenia	50%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
9	United Kingdom	47%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	9	Ireland	50%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
8	France	45%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly	8	UK	47%	Sub-competitive	Sub-competitive oligopoly
		43%		Threshold			43%		Threshold
7	Denmark	34%	Effective competition	Competitive oligopoly	7	Denmark	41%	Effective competition	Competitive oligopoly
6	Poland	34%	Effective competition	Competitive oligopoly	6	Poland	41%	Effective competition	Competitive oligopoly
5	Sweden	28%	Effective competition	Competitive oligopoly	5	Sweden	28%	Effective competition	Competitive oligopoly
4	Estonia	17%	Effective competition	Competitive oligopoly	4	Finland	20%	Effective competition	Competitive oligopoly
3	Lithuania	17%	Effective competition	Competitive oligopoly	3	Estonia	17%	Effective competition	Competitive oligopoly
2	Latvia	13%	Effective competition	Competitive oligopoly	2	Latvia	13%	Effective competition	Competitive oligopoly
1	Finland	13%	Effective competition	Competitive oligopoly	1	Lithuania	13%	Effective competition	Competitive oligopoly
		0% (min)					0% (min)		

32 http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_2016_PUBLIC.pdf

33 http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_04012016_PUBLIC.pdf

Πρώτον, και οι τρεις ελληνικές ΕΚΤ δραστηριοποιούνται στην παροχή ευρυζωνικής σταθερής γραμμής και, ως εκ τούτου, μοιράζονται ένα οικονομικό κίνητρο (μη συντονισμένο αποτέλεσμα) περιορισμού του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην παροχή δεδομένων κινητού δικτύου. Η Cosmote είναι ο κατεστημένη εταιρία σταθερού δικτύου και ακολουθεί, όπως αναμενόταν, στρατηγική σύγκλισης σταθερής-κινητής. Η Vodafone και επίσης η Wind, χωρίς δική τους υποδομή ευρυζωνική σταθερής γραμμής, ακολουθούζ επίσης στρατηγικές σύγκλισης σταθερής-κινητής^{34 35}, στηριζόμενοι πλήρως στην υποδομή σταθερής γραμμής της Cosmote. Αυτό αυξάνει τη συμμετρία στην αγορά και ευθυγραμμίζει τα οικονομικά κίνητρα και των τριών φορέων και ιδίως εκείνων της Vodafone και της Wind.

Δεύτερον, 2 στους 3 ΕΚΤ στην Ελλάδα, δηλαδή η Cosmote και η Vodafone, ανήκουν σε μεγάλους ευρωπαϊκούς τηλεπικοινωνιακούς ομίλους (Deutsche Telekom και Vodafone αντίστοιχα) και ως εκ τούτου μοιράζονται ένα οικονομικό κίνητρο - μη συντονισμένο αποτέλεσμα - να μην επιτρέπουν στις θυγατρικές τους με μικρά μερίδια αγοράς να ανταγωνίζονται ενεργά στην τιμή, θυσιάζοντας τα έσοδά τους σε αυτές τις αγορές, υπό το φόβο αντιποίνων από τους μεγάλους ανταγωνιστές τους σε αγορές στις οποίες πρώτοι ηγούνται ή είναι στη δεύτερη θέση εξ απόψεως μεριδίου αγοράς, όπου χαμηλότερες τιμές θα είχαν σημαντικό αντίκτυπο στα έσοδα (και τα κέρδη) τους

Τρίτον, η Cosmote και η Vodafone ήταν από τους πρώτες ευρωπαϊκές ΕΚΤ³⁶ που εισήγαγαν διακριτική τιμολόγηση στην πρόσβαση στο Διαδίκτυο από κινητές συσκευές (όπως η πρακτική zero-rating). Η διακριτική τιμολόγηση αυτή ενθαρρύνει τις ΕΚΤ να περιορίσουν τεχνητά την πρόσβαση στο Διαδίκτυο θέτοντας περιοριστικά όρια στα δεδομένα κινητού δικτύου³⁷. Κατά τον Μάρτιο του 2020, οι Cosmote και Vodafone εξακολουθούν να ακολουθούν πρακτικές zero-rating.

Τέλος, η Vodafone και η Wind συνεργάζονται πολύ στενά σε μια σειρά από επιχειρηματικά κρίσιμους τομείς. Ο βαθμός συνεργασίας μεταξύ Vodafone και Wind δεν είναι συνηθισμένος, εφόσον πρόκειται επί της ουσίας περί συνεργασίας μεταξύ στενών ανταγωνιστών. Παρόλο που ο δείκτης κλειστού ολιγοπωλίου δεν λαμβάνει υπόψη αυτούς τους παράγοντες, ο πιθανός αρνητικός αντίκτυπος αυτών των παραγόντων στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό δεν μπορεί να αγνοηθεί, τόσο αναφορικά με τη δημιουργία μη συντονισμένων αποτελεσμάτων όσο και με την πιθανότητα εμφάνισης συντονισμένων αποτελεσμάτων.

Η εκτεταμένη συνεργασία της Vodafone και της Wind σε διάφορους επιχειρηματικά κρίσιμους τομείς εγείρει το ακόλουθο ερώτημα: Είναι δυνατόν να ενεργήσουν ως ανεξάρτητες ανταγωνιστικές δυνάμεις στην αγορά κινητής τηλεφωνίας, δεδομένης της στενής συνεργασίας τους;

³⁴http://research.rewheel.fi/downloads/O2_ready_to_disrupt_German_tight_oligopoly_market%20_17042017_PUBLIC.pdf

³⁵ http://research.rewheel.fi/downloads/Telenor_Denmark_turnaround%20strategy_04042016_PUBLIC.pdf

³⁶ http://research.rewheel.fi/downloads/Zero_rating_list_EU28_Q4_2014_public.pdf

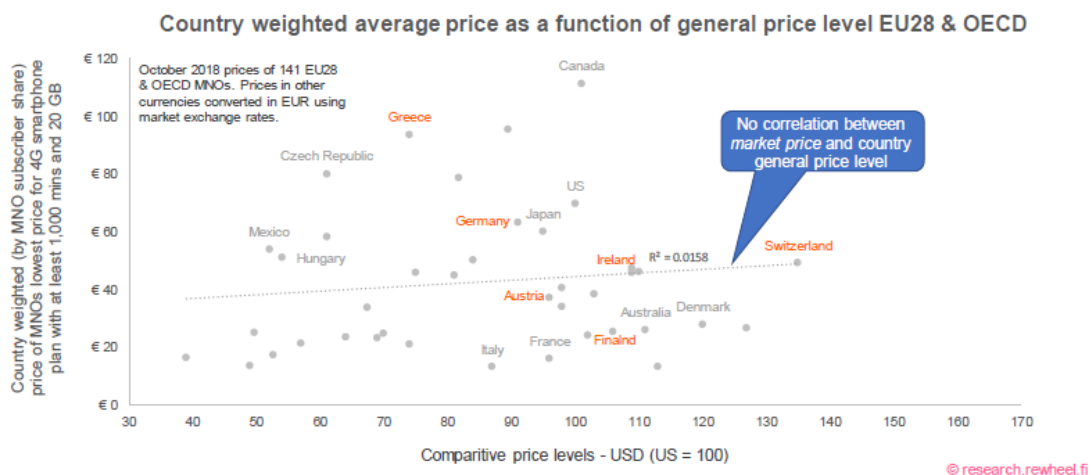
³⁷ <https://webfoundation.org/2015/02/guest-blog-the-real-threat-to-the-open-internet-is-zero-rated-content/>

Οι εξωγενείς παράγοντες, όπως ο δείκτης τιμών καταναλωτή της χώρας, η πυκνότητα του πληθυσμού, η έκταση, το έδαφος κ.λπ. καθορίζουν τις τιμές σύνδεσης δεδομένων κινητής τηλεφωνίας;

Οι ΕΚΤ σε αγορές όπου οι τιμές δεδομένων κινητής τηλεφωνίας είναι πολύ υψηλές συχνά τις αποδίδουν - μεταξύ άλλων – στην υψηλή φορολογία, στο υψηλότερο γενικό επίπεδο τιμών καταναλωτή της χώρας, στη μικρή πληθυσμιακή πυκνότητα, σε μεγάλο μερίδιο του αγροτικού πληθυσμού σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό και στα γεωγραφικά/εδαφικά χαρακτηριστικά της χώρας (π.χ. πολλά βουνά, νησιά κ.λπ.).

Οι ισχυρισμοί αυτοί ευσταθούν, εφόσον μελετηθούν επαρκώς; Όχι.

Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα διασποράς που παρουσιάζεται σε μελέτη μας³⁸ και εμφανίζει τις τιμές 4G ως συνάρτηση της συγκέντρωσης της αγοράς, του αριθμού των ΕΚΤ, του κατ' όγκο μεριδίου αγοράς των ΕΚΤ, της θέσης τους στην αγορά, της τυχόν παρουσίας τηλεπικοινωνιακών ομίλων και του γενικού επιπέδου τιμών της χώρας, οι τιμές δεδομένων κινητού δικτύου στις αγορές της ΕΕ28 δεν προκύπτουν ούτε υπαγορεύονται από το γενικό επίπεδο τιμών καταναλωτή της χώρας. Οι τιμές δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλότερες από τις τιμές στη Γερμανία, την Ιρλανδία, την Αυστρία, τη Φινλανδία και την Ελβετία, στις οποίες δραστηριοποιούνται επίσης 3 ΕΚΤ, παρόλο που το γενικό επίπεδο τιμών καταναλωτή στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλότερο.

Ο ισχυρισμός ότι οι τιμές δεδομένων κινητού δικτύου είναι υψηλότερες σε χώρες με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού και δυσχέρειες στα γεωγραφικά/εδαφικά χαρακτηριστικά τους (όπως π.χ.

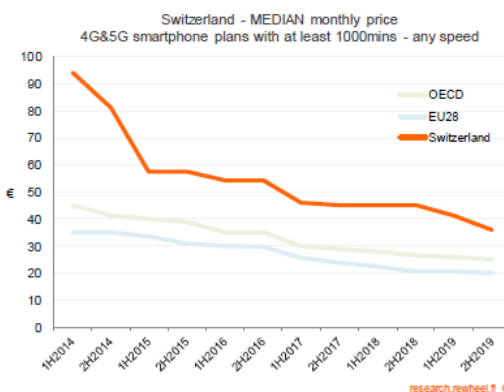
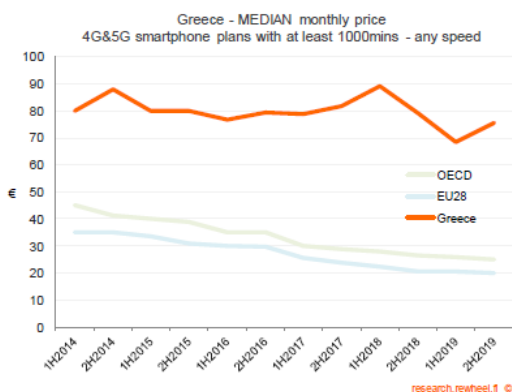
³⁸http://research.rewheel.fi/downloads/4G_prices_vs_number_MNOs_postition_share_concentration_PUBLIC.pdf

έχουν αναφέρει οι канаδικές ΕΚΤ³⁹) δεν ευσταθεί όταν εξετάζεται προσεκτικά. Βλέπε για παράδειγμα το συμπέρασμα της Καναδικής Αρχής Ανταγωνισμού: «Επιπλέον, παράγοντες όπως η ποιότητα του δικτύου και η πυκνότητα του πληθυσμού δεν εξήγησαν τις διαφορές τιμών»⁴⁰.

Όπως φαίνεται εδώ, η Ελλάδα, ο Καναδάς και η Μάλτα συγκαταλέγονται μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 28 και του ΟΟΣΑ με τις πιο ακριβές υψηλές τιμές δεδομένων κινητού δικτύου. Μπορεί κανείς να υποστηρίξει με αξιοπιστία ότι οι τιμές δεδομένων κινητού δικτύου στη Μάλτα ήταν και εξακολουθούν να είναι πολύ υψηλές λόγω της χαμηλής πυκνότητας πληθυσμού ή του δύσκολου εδάφους;

Η Μάλτα είναι ένα μικρό νησί που δεν υπερβαίνει τα 27 χιλιόμετρα σε μήκος και τα 15 χιλιόμετρα σε πλάτος, ενώ η πυκνότητα του πληθυσμού της είναι από τις υψηλότερες στον κόσμο. Μισό εκατομμύριο άνθρωποι ζουν στο μικρό νησί της Μάλτας. Παρά το σχετικά χαμηλό γενικό επίπεδο τιμών καταναλωτή⁴¹ (σχεδόν πανομοιότυπο με την Ελλάδα), την πολύ υψηλή πυκνότητα πληθυσμού⁴², τη μικροσκοπική έκταση⁴³ και το αρκετά επίπεδο έδαφος (το υψηλότερο σημείο στη Μάλτα είναι 253 μέτρα⁴⁴), οι τιμές κινητής σύνδεσης στη Μάλτα ήταν και εξακολουθούν να είναι πολύ υψηλές.

Κατόπιν, η Ελβετία, η χώρα με το δεύτερο υψηλότερο δείκτη τιμών καταναλωτή, σύμφωνα με τη Eurostat. Κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2014 (δηλαδή πριν από την είσοδο της εταιρίας Salt, η οποία έχει χαρακτηριστικά αποστάτη/maverick και η οποία ανήκει στον Όμιλο Xavier Niel τον πλειοψηφικό μέτοχο του ομίλου Pliad), η μέση μηνιαία τιμή των προγραμμάτων κινητής στην Ελβετία (με τουλάχιστον 1000 λεπτά ομιλίας) ήταν υψηλότερη από αυτήν της Ελλάδας (πάνω από 90 ευρώ το μήνα όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα).

³⁹ <https://www.cwta.ca/blog/2018/06/05/state-of-the-canadian-wireless-industry-2018/>

⁴⁰ <https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/eng/04431.html>

⁴¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services

⁴² https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population_density

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_area

⁴⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Ta%27_Dmejrek

Η αποστάτης/maverick Salt, η τρίτη ΕΚΤ της χώρας, εισήγαγε στην αγορά ένα νέο επίπεδο τιμών, περίπου 30 ελβετικά φράγκα (λιγότερο από 30 EUR) για απεριόριστο προγράμματα 4G κινητής με απεριόριστα δεδομένα/λεπτα ομιλίας/SMS. Όπως φαίνεται στο παρακάτω στιγμιότυπο οθόνης, η Salt πρόσφερε το εν λόγω πρόγραμμα για 29,95 ελβετικά φράγκα στις 2 Οκτωβρίου 2019. Κατόπιν, η Sunrise, η δεύτερη τη τάξει ΕΚΤ, μέσω του σήματος Yallo (δευτερεύουσα μάρκα), μείωσε την τιμή του αντίστοιχου προγράμματος σε 39 ελβετικά φράγκα για απεριόριστο, ενώ η κρατική Swisscom, μέσω του σήματος Wingo (δευτερεύουσα μάρκα), ακόμη περισσότερο με την επωνυμία έκπτωσής της, μείωσε την τιμή του αντίστοιχου προγράμματος σε 25 ελβετικά φράγκα ανά μήνα (περίπου 23 EUR ανά μήνα).

The screenshot shows the Salt mobile service website. At the top, there are five tariff options: start, classic, relax, and max. The 'start' tariff is highlighted as the 'Exclusive online offer'. Below the tariffs, there is a section for 'Smart' offers, which includes unlimited calls, SMS/MMS, and high-speed internet. The price for the 'Smart' offer is listed as 29.95 CHF/month instead of 59.95 CHF/month. At the bottom, there are four more tariff options: CHF 19.-, CHF 55.-, CHF 75.-, and CHF 110.- per month.

The screenshot shows the Wingo mobile service website. At the top, there are two tariff options: yallo fat plus and yallo superfat XXL. The 'yallo fat plus' tariff is highlighted with a price of 39.- CHF/month. The 'yallo superfat XXL' tariff is highlighted with a price of 64.- CHF/month. To the right, there is a promotional offer for 'PROMO FULL FLAT' which includes 12 months of unlimited internet and telephony in Switzerland and up to 7 GB in the EU. The price for this offer is 55.- CHF/month plus a 25.- CHF/month device deal.

Η Ελβετία είναι μια χώρα με πληθυσμό 8,5 εκατομμυρίων και σχετικά υψηλή πυκνότητα πληθυσμού. Όπως και η Ελλάδα, έχει ορεινό έδαφος και –περιέργως- έχει μεγαλύτερο ποσοστό αγροτικού πληθυσμού από την Ελλάδα (26% έναντι της Ελλάδας 21%⁴⁵). Η Ελβετία έχει συνολικό επίπεδο τιμών καταναλωτή που είναι σχεδόν 2 φορές υψηλότερο από την Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά, τα δεδομένα κινητού δικτύου είναι σημαντικά φθηνότερα στην Ελβετία από ό,τι στην Ελλάδα. Με μόλις 23 ευρώ το μήνα οι Ελβετοί καταναλωτές μπορούν να αγοράσουν προγράμματα 4G κινητής με απεριόριστο όγκο δεδομένων (και απεριόριστα λεπτά / SMS), ενώ πολλοί Έλληνες καταναλωτές πληρώνουν περίπου 20 ευρώ για 200 megabyte και 200 λεπτά ομιλίας σε εθνικό δίκτυο.

⁴⁵ <https://www.connect-testlab.com/switzerland-2018-results-in-a-nutshell>

Θα μπορούσαν οι τρεις ελληνικές ΕΚΤ να αναπτύξουν ανεξάρτητα την τεχνολογία 5G χωρίς σημαντική αύξηση των κεφαλαιουχικών τους δαπανών;

Προκειμένου να αναπτύξουν και να προσφέρουν στους πελάτες τους την τεχνολογία 5G, οι ευρωπαϊκές ΕΚΤ έχουν υιοθετήσει μέχρι τώρα στρατηγικές «Capex-light», ήτοι στρατηγικές που δεν απαιτούν μεγάλες κεφαλαιουχικές δαπάνες. Για παράδειγμα, οι όμιλοι Deutsche Telekom⁴⁶ και Vodafone⁴⁷, έχουν κοινοποιήσει στους επενδυτές τους ότι δεν σκοπεύουν να αυξήσουν τις επενδύσεις του στην υφιστάμενη τεχνολογία, αλλά αντίθετα μετατοπίζουν σταδιακά το επενδυτικό τους βάρος από την τεχνολογία 4G στην τεχνολογία 5G, όπως έκαναν κατά τη διάρκεια των προηγούμενων αλλαγών της τεχνολογίας.

Τα τελευταία χρόνια, η Rewheel αναφέρει συχνά το παράδειγμα της φινλανδικής ηγέτιδος ΕΚΤ Elisa, η οποία μεταφέρει τον μεγαλύτερο (αναλογικά με τον πληθυσμό που εξυπηρετείται) όγκο δεδομένων κινητού δικτύου σε ολόκληρο τον κόσμο⁴⁸. Παρά τη μαζική αύξηση του όγκου δεδομένων κατά την τελευταία δεκαετία (ο όγκος στο δίκτυο της Elisa έχει αυξηθεί περισσότερο από 32 φορές τα τελευταία οκτώ χρόνια, αλλά οι κεφαλαιουχικές -CAPEX- και οι λειτουργικές -OPEX- δαπάνες έχουν παραμείνει σταθερές) και το γεγονός ότι η Elisa υπήρξε παγκόσμιος πρωτοπόρος στην προσφορά υπηρεσιών τεχνολογίας 5G ήδη από το καλοκαίρι του 2018, η εταιρία κατόρθωσε να διατηρήσει τις κεφαλαιουχικές της δαπάνες σταθερές κατά τη διάρκεια του 2018 και του 2019⁴⁹, στρατηγική που προτίθεται να συνεχίσει και στο μέλλον. Συναφώς, η Cosmote ανακοίνωσε⁵⁰ ότι προτίθεται να μειώσει τις κεφαλαιουχικές της δαπάνες για το 2020.

---

⁴⁶ <https://www.telekom.com/resource/blob/518850/ec280e4b5f3742fb8d215cc4c1a73481/dl-transcript-data.pdf>

⁴⁷ <https://investors.vodafone.com/static-files/a2b473ec-e5d6-4377-9a98-861d3fe5c94d>

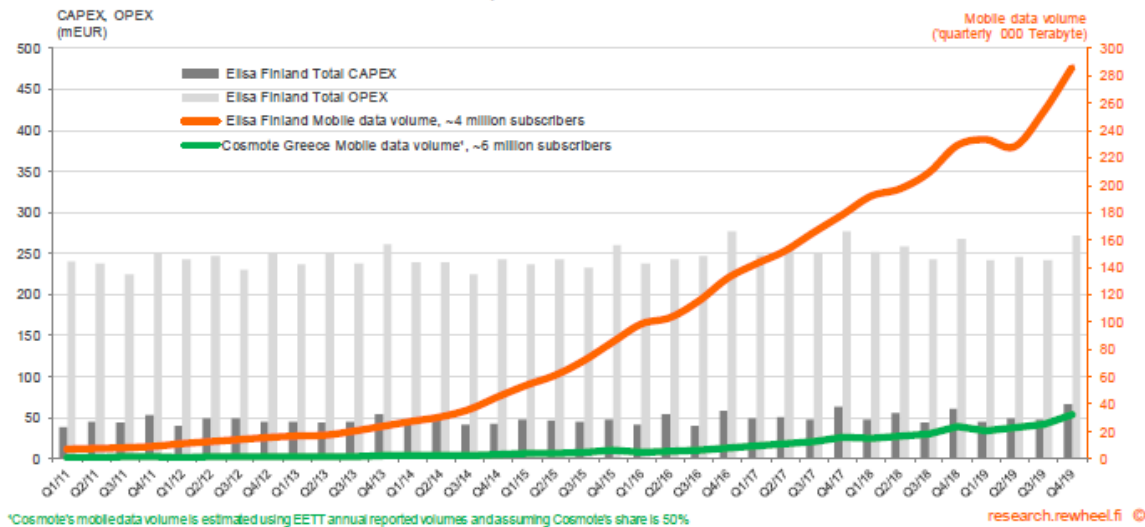
⁴⁸ http://research.rewheel.fi/insights/2019_oct_pro_capacity/

⁴⁹ <https://corporate.elisa.com/attachment/content/Q4-2019-English.pdf>

⁵⁰ https://www.cosmote.gr/cs/otegroup/en/investor_relations.html

4G/5G network economics – near zero marginal mobile data cost

The data traffic in Elisa's network has grown by more than 32x the last eight years but CAPEX & OPEX spent has remained flat

Λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες αναλύσεις ετήσιων CAPEX των τριών ελληνικών ΕΚΤ (που ανακοινώθηκαν από την Cosmote και εκτιμήθηκαν για τη Vodafone και τη Wind χρησιμοποιώντας στοιχεία δημοσιευμένα από την ΕΕΤΤ) συμπεραίνουμε ότι η Cosmote, στα προσεχή πέντε χρόνια και δεδομένων των κεφαλαιουχικών της δαπανών, θα μπορούσε ενδεχομένως να ακολουθήσει τόσο μία στρατηγική «Capex-light» αναφορικά με τις επενδύσεις της για την τεχνολογία 5G, ή CAPEX όσο και μία ανεξάρτητη στρατηγική ανάπτυξης «5G παντού».

Περαιτέρω, από τα διαθέσιμα στοιχεία, συμπεραίνουμε ότι η Vodafone και η Wind θα μπορούσαν ευχερώς να ακολουθήσουν στρατηγική «Capex-light» αναφορικά με τις επενδύσεις τους για την τεχνολογία 5G. Η Vodafone και η Wind θα μπορούσαν πιθανώς, αν αυξήσουν λίγο το CAPEX τους, να ακολουθήσουν ανεξάρτητες στρατηγικές ανάπτυξης «5G παντού».

Ενοποίηση δικτύων - Συμφωνίες κοινής χρήσης δικτύου και αριθμός ανεξάρτητων φορέων εκμετάλλευσης δικτύου

Ο Φορέας Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (BEREC) (μέλος του οποίου είναι η η ΕΕΤΤ) και η Επιτροπή Ραδιοφάσματος (RSPG) που συμβουλεύει

την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δημοσίευσαν⁵¹ το 2011 έκθεση⁵² σχετικά με την κοινοχρησία υποδομών και φάσματος σε κινητά/ασύρματα δίκτυα. Τον Ιούνιο του 2018, ο BEREC δημοσίευσε⁵³ έκθεση⁵⁴ στην οποία περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της κοινής χρήσης υποδομής κινητής τηλεφωνίας σε ευρωπαϊκές αγορές και αναφέρονται ορισμένα από τα πιθανά οφέλη και τα μειονεκτήματά τους. Τον Ιούνιο του 2019, ο BEREC δημοσίευσε⁵⁵ έκθεση⁵⁶ που περιλαμβάνει την «Κοινή θέση σχετικά με την κοινή χρήση των υποδομών».

Η «κοινή θέση» του BEREC αποσκοπεί στην παροχή πληροφοριών στις Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές (ΕΡΑ) και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με την αντιμετώπιση των συμφωνιών υποδομής δικτύου κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων που μπορούν να ληφθούν υπόψη από τις ΕΡΑ κατά την αξιολόγηση τέτοιων συμφωνιών.

Στην «κοινή θέση» του BEREC τονίστηκε ότι οι συμφωνίες κοινής χρήσης δικτύου είναι πιθανό να έχει μεγάλο αντίκτυπο. Ο BEREC δήλωσε ότι ο κατά περίπτωση αρμόδιος ρυθμιστής ενδέχεται να περιορίσει τις συμφωνίες αυτές όταν αφορούν μεγάλες ΕΚΤ, που, κατά κανόνα, δραστηριοποιούνται σε αγορές με μεγάλη πυκνότητα πληθυσμού. Για το spectrum pooling (μέθοδος κατανομής φάσματος κατά την οποία πολλοί χρήστες συνυπάρχουν σε συγκεκριμένο χώρο του ραδιοφάσματος), ο BEREC τόνισε ότι ενδεχομένως λειτουργεί ως αντικίνητρο διαφοροποίησης των μερών που συμμετέχουν στην κατανομή.

Η άποψη της Rewheel είναι ότι οι συμφωνίες κοινής χρήσης υποδομής που περιλαμβάνουν κοινή χρήση ραδιοφάσματος, αφορούν μεγάλο μέρος του πληθυσμού, περιλαμβάνουν πολλούς τεχνολογικούς κλάδους (ιδίως 4G/5G) και συνεπάγονται κοινή μέγιστη χωρητικότητα δικτύου, έχουν εγγενώς μεγαλύτερη επίπτωση στην ανταγωνιστική διαδικασία και θα μπορούσαν ουσιαστικά να περιορίσουν την ανεξαρτησία των φορέων (συντονισμένα αποτελέσματα) και την ικανότητά τους να διαφοροποιούν τις τιμές, την ποιότητα και την ποικιλία των υπηρεσιών τους (μη συντονισμένα αποτελέσματα). Επομένως, τέτοιες συμφωνίες κοινής χρήσης δικτύου είναι πιθανότερο να προκαλέσουν αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα και ενδέχεται να απαιτούν, ελλείψει αντισταθμιστικών μέτρων, την ανάγκη για διορθωτικά μέτρα.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η Vodafone και η Wind συμμετέχουν σε συμφωνία κοινής χρήσης δικτύου 2G/3G στην Ελλάδα από το 2013. Σύμφωνα με δημοσιευμένες εκθέσεις, οι

---

⁵¹ http://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/224-berec-rspg-report-on-infrastructure-and-spectrum-sharing-in-mobilewireless-networks

⁵² https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/download/0/224-berec-rspg-report-on-infrastructure-and-0.pdf

⁵³ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/common_approaches_positions/8605-berec-common-position-on-infrastructure-sharing

⁵⁴ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/download/0/8605-berec-common-position-on-infrastructure-0.pdf

⁵⁵ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/common_approaches_positions/8605-berec-common-position-on-infrastructure-sharing

⁵⁶ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/download/0/8605-berec-common-position-on-infrastructure-0.pdf

φορείς εκμετάλλευσης στόχευαν να μοιραστούν περίπου το 70% των επαρχιακών τους δικτύων καθώς και το 40% των αστικών περιοχών. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέφερε⁵⁷ ότι η EETT έλαβε το 2018 από τη Vodafone και την Wind αίτηση για την έγκριση της επέκτασης της υπάρχουσας συμφωνίας κοινής χρήσης δικτύου ώστε να συμπεριλάβει την τεχνολογία 4G. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η αίτηση εξετάζεται επί του παρόντος από τις αρμόδιες υπηρεσίες της EETT. Μέχρι το Μάρτιο του 2020, δεν ήταν σαφές εάν η EETT ενέκρινε το εν λόγω αίτημα.

Η συμπερίληψη της τεχνολογίας 4G ή/και 5G στην ως άνω συμφωνία θα δημιουργήσει κατά πάσα πιθανότητα πολλά προβλήματα ανταγωνισμού εάν, όπως είχαν αρχικά κοινοποιήσει, οι ΕΚΤ μοιραστούν το 70% των επαρχιακών τους δικτύων και το 40% των αστικών περιοχών. Ανεξάρτητα από την εκκρεμούσα έγκριση της EETT, η οποία θα μπορούσε να δοθεί βάσει του Κώδικα Ηλεκτρονικής Επικοινωνίας⁵⁸, μια τόσο εκτεταμένη συμφωνία οριζόντιας συνεργασίας μεταξύ δύο εκ των τριών ανταγωνιστών στην ελληνική κλειστή oligοπωλιακή αγορά, σίγουρα θα απαιτήσει λεπτομερή έρευνα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού⁵⁹.

Σχεδιασμός δημοπρασίας φάσματος 5G στην Ελλάδα

Στις 6 Φεβρουαρίου 2020, η EETT, εκκίνησε⁶⁰ δημόσια διαβούλευση⁶¹ σχετικά με την παραχώρηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων στη ζώνη συχνοτήτων 700 MHz, 2100 MHz, 3400-3800 MHz και 26 GHz. Η αρχική προθεσμία για την υποβολή απαντήσεων ορίστηκε στις 10 Μαρτίου 2020, αλλά αργότερα επεκτάθηκε⁶² έως τις 31 Μαρτίου 2020.

Σύμφωνα με την περίληψη στα αγγλικά⁶³ της EETT, το φάσμα που διατίθεται επί του παρόντος για κινητές τηλεπικοινωνίες στην Ελλάδα κατανέμεται μεταξύ τριών φορέων εκμετάλλευσης δικτύου κινητής τηλεφωνίας. Η Cosmote διατηρεί επί του παρόντος 225 MHz στις ζώνες των 800 - 2600 MHz, η Vodafone διατηρεί 205 MHz στις ίδιες ζώνες και η Wind διατηρεί τα 135 MHz στις ίδιες ζώνες.

Σύμφωνα με την EETT, οι ακόλουθες ζώνες συχνοτήτων περιλαμβάνονται στην επερχόμενη δημοπρασία φάσματος: ζεύγος φάσματος 60 MHz (2x30 MHz) στη ζώνη συχνοτήτων 700 MHz, ζεύγος φάσματος 120 MHz (2x60 MHz) στη ζώνη συχνοτήτων 2100 MHz και 280 MHz φάσματος που είναι διαθέσιμο στη ζώνη συχνοτήτων 3400-3800 MHz.

⁵⁷ https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59864

⁵⁸ http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c5ee8d55-7a56-11e6-b076-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_3&format=PDF

⁵⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN)

⁶⁰ https://www.eett.gr/opencms/opencms/admin/News_new/news_1130.html

⁶¹ https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/admin/downloads/Consultations/RadioCommunications/PC_5G/PC_5G.zip

⁶² https://www.eett.gr/opencms/opencms/admin_EN/News/news_0525.html

⁶³ https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/admin/downloads/Consultations/RadioCommunications/PC_5G/PublicConsultation5GBriefENGfinal.pdf

Επιπλέον, ένα ζεύγος φάσματος 2x30 MHz φάσματος που είχε χορηγηθεί στην Cosmote (3440-3470 & 3540-3570) καθώς και άλλο ένα ζεύγος φάσματος 2x30 MHz (3670-3700 MHz & 3770-3800 MHz), που έχει δεσμευθεί από το Ελληνικό Δημόσιο αποκλειστικά για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε αγροτικές περιοχές. Η ΕΕΤΤ πρότείνει να συμπεριληφθούν τα δικαιώματα φάσματος της Cosmote, που λήγουν το 2029, στην επικείμενη δημοπρασία για την περίοδο μετά το 2029 και μέχρι την ημερομηνία λήξης των νέων δικαιωμάτων ραδιοφάσματος στη συγκεκριμένη ζώνη, και ταυτόχρονα να καταστεί δυνατή η ανακατανομή τους εντός της ίδιας ζώνης, για την αποτελεσματικότητα και τη βελτιστοποίηση της χρήσης του φάσματος.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η βέλτιστη χρήση του φάσματος και να αποτραπεί η υπερβολική συγκέντρωση φάσματος από έναν ή περισσότερους πλειοδότες, η ΕΕΤΤ εξετάζει το ενδεχόμενο να επιβάλει περιορισμό (ανά πάροχο) στο μέγιστο φάσμα που χορηγείται στη ζώνη 700 MHz, στη ζώνη 2100 MHz και στη ζώνη 3400-3800 MHz (όριο φάσματος). Συγκεκριμένα, η ΕΕΤΤ εξετάζει την ακόλουθη τμηματοποίηση και οριοθέτηση φάσματος ανά ζώνη συχνοτήτων: 2x10 MHz στη ζώνη 700 MHz (δηλαδή το φάσμα θα χωριστεί σε 3 ίσα μέρη μεταξύ των τριών υφιστάμενων ΕΚΤ), 2x20 MHz στη ζώνη 2100 MHz (δηλαδή το φάσμα θα χωριστεί σε 3 ίσα μέρη μεταξύ των τριών υφιστάμενων ΕΚΤ), ενώ για ζώνη 3800 MHz (η οποία είναι απαραίτητη για την τεχνολογία 5G) εξετάζεται είτε η οριοθέτηση στα 100 MHz εάν υπάρχουν 4 συμμετέχοντες (ενδεχομένως οι τρεις υφιστάμενες ΕΚΤ και ένας πιθανός τέταρτος νεοεισερχόμενος) ή η οριοθέτηση 140 MHz-150MHz σε περίπτωση που υπάρχουν μόνο 3 συμμετέχοντες (ενδεχομένως οι τρεις υφιστάμενες ΕΚΤ).

Εάν υπάρχουν μόνο 3 συμμετέχοντες, τότε η θέση ορίου στα 150 MHz στη ζώνη 3400-3800 MHz θα αποφέρει πιθανότατα ένα αποτέλεσμα κατά το οποίο η Cosmote και η Vodafone θα αποκτήσουν 150 ή 140 MHz έκαστη, ενώ η Wind θα αποκτήσει τα υπόλοιπα 100 ή 120 MHz φάσματος.

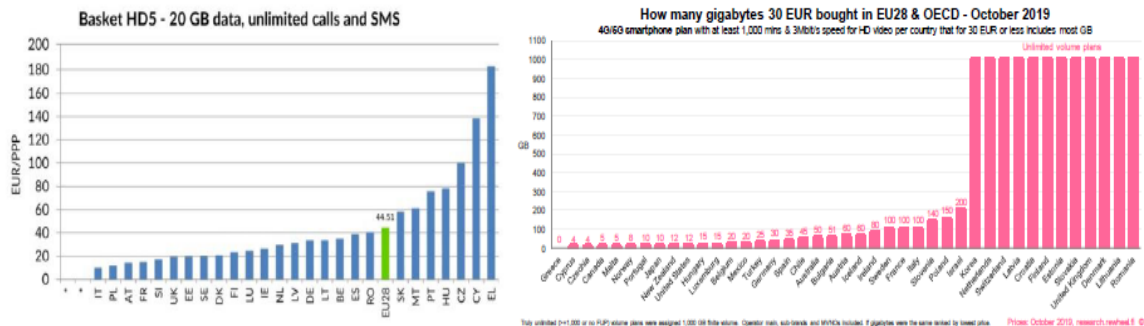
Η ΕΕΤΤ φάνηκε να υιοθετεί τις συμφωνίες κοινής χρήσης δικτύου 5G δηλώνοντας ότι «Λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες υψηλές κεφαλαιουχικές δαπάνες για την ανάπτυξη δικτύου 5G, εξετάζεται το ενδεχόμενο από κοινού ανάπτυξης και χρήσης των απαιτούμενων υποδομών δικτύου. Η ΕΕΤΤ, κατά την ευρωπαϊκή πρακτική, αναφέρει ότι η κοινή χρήση εξοπλισμού δικτύου και οι συμφωνίες κοινής χρήσης δικτύου μπορεί να επιτραπούν, ωστόσο η αξιολόγησή τους θα γίνει κατά περίπτωση».

Μολονότι η ΕΕΤΤ πρότείνει διαφορετικά όρια φάσματος στη ζώνη 5G 3400-3800 MHz στην περίπτωση που υπάρχουν 4 συμμετέχοντες, η ίδια δεν δήλωσε ρητά ότι ο στόχος της δημοπρασίας είναι να ενθαρρύνει την είσοδο νέων ΕΚΤ στην αγορά ούτε πρότείνει άλλα απαραίτητα μέτρα (παράμετροι φάσματος χαμηλών συχνοτήτων, υποχρεώσεις εθνικής περιαγωγής κ.λπ.) για τον περιορισμό των εμποδίων εισόδου και την ενθάρρυνση ενός δυναμικού ανταγωνιστή (τέταρτης ΕΚΤ) να συμμετάσχει στη δημοπρασία.

Κανονιστικά μέτρα που θα περιορίσουν τα εμπόδια εισόδου: Όροι δημοπρασίας 5G στην Τσεχία - Ο τέταρτος συμμετέχοντας αποκτά φάσμα 5G

Η Τσεχία είναι κράτος μέλος της ΕΕ με μέγεθος πληθυσμού περίπου 10,6 εκατομμύρια, σχεδόν όμοιο με τον πληθυσμό της Ελλάδας (περίπου 10,7 εκατομμύρια) και έκταση περίπου 77 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα σε σύγκριση με τα περίπου 130 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα της Ελλάδας⁶⁴. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή της Τσεχίας είναι χαμηλότερος (71) από αυτόν της Ελλάδας (84), όπως καταγράφεται από τη Eurostat⁶⁵.

Η Τσεχία και η Ελλάδα έχουν κι ένα άλλο κοινό σημείο. Και οι δύο κατατάσσονται μεταξύ των πιο ακριβών χωρών στα δεδομένα κινητού δικτύου στις διεθνείς μελέτες σύγκρισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Rewheel. Όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα, στη σύγκριση που πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά το Φεβρουάριο 2019, η Ελλάδα κατατάσσεται ως το κράτος μέλος της ΕΕ28 με τα πιο ακριβά προγράμματα κινητής που συμπεριλαμβάνουν 20 GB δεδομένων, απεριόριστες κλήσεις και απεριόριστα SMS, ενώ η Τσεχία κατατάσσεται στην τρίτη θέση. Συναφώς, στη σύγκριση που πραγματοποίησε η Rewheel τον Οκτώβριο του 2019, η Ελλάδα είναι η πιο ακριβή χώρα μεταξύ των χωρών της ΕΕ28 και επιλεγμένων χωρών του ΟΟΣΑ όσον αφορά τα μέγιστα gigabytes που μπορεί να αγοράσει ο καταναλωτής με 30 EUR, ενώ η Τσεχία κατατάσσεται στην τρίτη θέση.

Ο αριθμός και ο τύπος των ΕΚΤ που υφίστανται στην αγορά κινητής τηλεφωνίας της Τσεχίας είναι παρόμοιος με αυτόν της Ελλάδας. Ο όμιλος Deutsche Telekom είναι η ηγέτιδα ΕΚΤ, ακολουθούμενη από την εταιρία O2 που ανήκει στον Όμιλο PPF (διεθνής χρηματοοικονομικός και επενδυτικός όμιλος που εδρεύει στην Τσεχία), με τη Vodafone στην τρίτη θέση.

⁶⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_area_explained/index.php/Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services

⁶⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

Ως εκ τούτου, όπως στην Ελλάδα, 2 στις 3 ΕΚΤ ανήκουν σε μεγάλους τηλεπικοινωνιακούς ομίλους (Deutsche Telekom και Vodafone) και η Τρίτη ΕΚΤ ανήκει σε επενδυτικό σχήμα. Επιπλέον, όπως και στην Ελλάδα, και οι τρεις ΕΚΤ πραγματοποίησαν στρατηγικές σύγκλισης σταθερής-κινητής. Η Ο2 είναι κατεστημένος φορέας σταθερού δικτύου και μέχρι πρόσφατα οι δύο άλλες ΕΚΤ βασίζονταν στην εθνική υποδομή DSL της Ο2 για την εκτέλεση των στρατηγικών σύγκλισης σταθερής-κινητής που είχαν θέσει. Τον Ιούλιο του 2019, η Vodafone εξαγόρασε τον κλάδο εκμεταλλεύσεως καλωδιακού δικτύου παγκοσμίως της Liberty (UPC) στην Τσεχία⁶⁶.

Τέλος, όπως στην Ελλάδα, 2 από τις 3 τσέχικες ΕΚΤ (T-Mobile και Ο2) συμμετέχουν σε συμφωνία κοινής χρήσης δικτύου. Ωστόσο, τον Αύγουστο του 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε⁶⁷ Εισήγηση στην T-Mobile και στην Ο2, παρέχοντας την προκαταρκτική της άποψη ότι η εκτεταμένη συμφωνία κοινής χρήσης δικτύου περιορίζει τον ανταγωνισμό. Η συμφωνία κοινής χρήσης δικτύων T-Mobile και Ο2 που καλύπτει όλες τις τεχνολογίες κινητής τηλεφωνίας και ολόκληρη την επικράτεια της Τσεχίας, με εξαίρεση την Πράγα και το Μπρνο, σημαίνει ότι ένα πολύ σημαντικό μερίδιο του τσεχικού πληθυσμού (~ 85%) καλύπτεται από δύο μόνο ανεξάρτητα δίκτυα ραδιοπρόσβασης. Το 2014, η Vodafone, η Τρίτη μεγαλύτερη ΕΚΤ στην Τσεχία, είχε υποβάλει καταγγελία⁶⁸ στην Αρχή Ανταγωνισμού της χώρας και απείλησε να αποστείλει την καταγγελία της και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή εάν η Αρχή Ανταγωνισμού δεν επιληφθεί του θέματος. Τον Οκτώβριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκκίνησε επίσημη έρευνα για τη συμφωνία κοινής χρήσης δικτύου μεταξύ της T-Mobile και της Ο2 στην Τσεχία και τρία χρόνια αργότερα εξέδωσε την Εσήγησή της, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω.

Υπό το πρίσμα της επερχόμενης δημοπρασίας 5G στην Τσεχία, των πρόσφατων σημαντικών εξελίξεων που επηρεάζουν δομικά την αγορά (ήτοι η έρευνα για τη συμφωνία κοινής χρήσης δικτύου) και της ανακοίνωσης των τριών ΕΚΤ, κατά το καλοκαίρι του 2019, νέων προγραμμάτων κινητής (κάποια από τα οποία περιελάμβαναν απεριόριστα δεδομένα), το Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου της Τσεχίας ανέθεσε⁶⁹ στη Rewheel τον Σεπτέμβριο του 2019 να πραγματοποιήσει μια ανεξάρτητη μελέτη σύγκρισης τιμών δεδομένων κινητού δικτύου μεταξύ των χωρών της ΕΕ28 και επιλεγμένων χωρών του ΟΟΣΑ, με σκοπό την υποβοήθηση του Υπουργείου στον τελικό σχεδιασμό δημοπρασιών και τυχόν άλλων απαραίτητων μέτρων. Στη μελέτη μας του Σεπτεμβρίου 2019⁷⁰, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι τα προγράμματα 4G κινητής που κυκλοφόρησαν πρόσφατα δεν βελτίωσαν σημαντικά τη συνολική ανταγωνιστικότητα της τσεχικής αγοράς κινητής τηλεφωνίας. Η Τσεχία εξακολουθεί να κατατάσσεται ως μία από τις πιο ακριβές χώρες της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ στην παροχή δεδομένων κινητού δικτύου.

---

⁶⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_4349

⁶⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_5110

⁶⁸ <https://www.commsupdate.com/articles/2014/06/10/vodafone-cr-files-complaint-over-rivals-4g-network-sharing-plan/>

⁶⁹ <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/v-neomezenych-tarifech-ceska-republika-dohnala-evropu--250064/>

⁷⁰ http://research.rewheel.fi/insights/2019_oct_czech/

Μετά τις τελευταίες εξελίξεις σχετικά με τη χαμηλή ένταση του ανταγωνισμού που χαρακτηρίζει την τσεχική αγορά παροχής δεδομένων κινητού δικτύου και το γεγονός ότι οι τιμές εξακολουθούν να είναι πολύ υψηλές, το τσεχικό Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου ανέθεσε στην αρμόδια ρυθμιστική αρχή της χώρας (CTU) να αναθεωρήσει τους όρους της επερχόμενης δημοπρασίας 5G. Στις 16 Μαρτίου 2020, η CTU δημοσίευσε τους αναθεωρημένους όρους της δημοπρασίας⁷¹.

Στους όρους αυτούς, η τσεχική ρυθμιστική αρχή ανέφερε: *«Η κυβέρνηση της Τσεχικής Δημοκρατίας σε Δήλωσή της, δεσμεύθηκε να υποστηρίξει την ενίσχυση του ανταγωνισμού στην αγορά κινητών τηλεπικοινωνιών ως ένα από τα θεμελιώδη βήματα για την επίτευξη των στόχων της Ψηφιακής Τσεχικής Δημοκρατίας... Η τσεχική κυβέρνηση ενέκρινε το Ψήφισμα υπ' αρ. 84/2020 της 27ης Ιανουαρίου 2020, υποδεικνύοντας στη CTU να καταστήσει τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών προσβάσιμες, κατά τον καθορισμό των όρων του διαγωνισμού ... οδηγώντας σε μείωση της τιμής δεδομένων κινητού δικτύου για τους τελικούς χρήστες, σε σύγκλιση με των ευρωπαϊκό μέσο όρο, ιδίως μέσω του καθορισμού ελκυστικών συνθηκών για είσοδο επιπλέον ΕΚΤ, με διαφορετικά προφίλ ιδιόκτητων υποδομών και χρήσης ραδιοφάσματος, για το παρόν και το μέλλον...»*.

Για να υποστηρίξει το επιχείρημά της σχετικά με τα θετικά αποτελέσματα που θα προκαλέσει η είσοδος νέων ΕΚΤ, η CTU επικαλέστηκε τη μελέτη⁷² *«Market Entry and Fighting Brands: The Case of the French Mobile Telecommunications Market»* καθώς επίσης και τις μελέτες Rewheel⁷³, οι οποίες καταδεικνύουν τα αποτελέσματα αυτά σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές.

Ο κύριος στόχος των αναθεωρημένων όρων του διαγωνισμού ήταν να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα μπορούσαν να επιτρέψουν την απόκτηση ραδιοσυχνοτήτων στη δημοπρασία από νέους φορείς εκμετάλλευσης δικτύου (ήτοι μία τέταρτη νεοεισερχόμενη ΕΚΤ), και επίσης να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις προκειμένου η νεοεισερχόμενη ΕΚΤ να καταστεί βιώσιμη και ανταγωνιστική.

Έτσι, εκτός από τη δέσμευση ενός ζεύγους φάσματος 2x10 MHz στα 700 MHz για τυχόν νεοεισελθόντα ανταγωνιστή (ένας όρος που είχε ήδη περιληφθεί στην παλαιότερη έκδοση του διαγωνισμού), οι αναθεωρημένοι όροι της δημοπρασίας που προβλέφθηκαν από τη CTU περιλαμβάνουν:

- προσωρινή υποχρέωση εθνικής περιαγωγής προς όφελος των νέων διαχειριστών δικτύου, υπό την προϋπόθεση οι τελευταίοι να χρησιμοποιούν ιδιόκτητα δίκτυα για να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε πληθυσμιακή κάλυψη ύψους 10% για την αρχική πρόσβαση στην εθνική περιαγωγή και 20% αντίστοιχα για τη διατήρησή της.

⁷¹ <https://www.ctu.eu/call-comments-draft-invitation-tender-granting-rights-use-radio-frequencies-provide-electronic>

⁷² https://www.cresse.info/uploadfiles/2017_pa15_pa3.pdf

⁷³ http://research.rewheel.fi/downloads/The_state_of_4G_pricing_DFMonitor_9th_release_1H2018_PUBLIC.pdf

- υψηλότερο όριο φάσματος στη ζώνη συχνοτήτων 3440-3800 MHz για νέες ΕΚΤ
- πρόληψη της πολλαπλής συμμετοχής (εξασφαλίζοντας την οικονομική ανεξαρτησία των συμμετεχόντων)
- παράταση του όρου για την υποχρέωση εκπλήρωσης συγκεκριμένων κριτηρίων ανάπτυξης στη ζώνη συχνοτήτων 700 MHz για νέες ΕΚΤ.

Όπως δείξαμε στις μελέτες μας που αφορούν στα κλειστά ολιγοπώλια παρόχων κινητής τηλεφωνίας⁷⁴, η πιο ενδεδειγμένη ρυθμιστική λύση για την αποκατάσταση αποτελεσματικού ανταγωνισμού είναι η είσοδος νέων ΕΚΤ που ιδανικά δεν ελέγχονται από μεγάλους τηλεπικοινωνιακούς Ομίλους ή Ομίλους που έχουν συμφέροντα στις αγορές ευρυζωνικών συνδέσεων σταθερού δικτύου (π.χ. κατεστημένους φορείς σταθερής τηλεφωνίας σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές). Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει σε συνεχή βάση να προσπαθούν να περιορίσουν τους φραγμούς εισόδου και να ενθαρρύνουν ενεργά την είσοδο νέων ΕΚΤ, δεσμεύοντας προς αυτόν το σκοπό επαρκές φάσμα τόσο στις χαμηλές (π.χ. 700 MHz) όσο και στις υψηλές συχνότητες (π.χ. 3400-3800 MHz, που είναι απαραίτητες για την τεχνολογία 5G), το οποίο θα προσφέρεται με ελκυστικά χαμηλές χρεώσεις, ενώ παράλληλα θα πρέπει να επιβάλλουν παθητική κοινοχρησία θέσης και προσωρινή (5-7 έτη) εθνική περιαγωγή με τιμολόγηση προσανατολισμένη στο κόστος.

Η παθητική κοινοχρησία θέσης και η προσωρινή (5-7 έτη) εθνική περιαγωγή με τιμολόγηση προσανατολισμένη στο κόστος στα υπάρχοντα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας των κατεστημένων ΕΚΤ είναι απαραίτητη για έναν νέο τέταρτο συμμετέχοντα. Χωρίς αυτά, ο δυνητικός τέταρτος ανταγωνιστής πιθανότατα δεν θα είναι βραχυπρόθεσμα αποτελεσματικός. Η δημιουργία ενός δικτύου κινητής τηλεφωνίας από το μηδέν έως το 60% έως 80% του πληθυσμού απαιτεί τουλάχιστον χρόνια, με μεγάλη ένταση κεφαλαίου. Λίγες εταιρείες μπορούν να αντέξουν την οικονομική επιβάρυνση για αυτήν την παρατεταμένη περίοδο χωρίς τη συμβολή εισερχόμενων ταμειακών ροών από νέους πελάτες. Εξάλλου, ελλείψει εθνικής κάλυψης, λίγοι καταναλωτές θα είναι πρόθυμοι να μεταβούν στο δίκτυο του τέταρτου συμμετέχοντα.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, θεωρούμε πολύ απίθανο να εμφανιστεί ένας αξιόπιστος πλειοδότης ο οποίος θα υποβάλει προσφορά για την απόκτηση φάσματος στα 3400-3800 MHz (απαραίτητο για την τεχνολογία 5G) με σκοπό να ιδρύσει τέταρτη ΕΚΤ στην ελληνική αγορά, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει στο ίδιο φάσμα χαμηλής συχνότητας (δηλαδή δεσμευμένο φάσμα στη ζώνη των 700 MHz με λογικές χρεώσεις) και χωρίς ασφαλή πρόσβαση σε μια προσωρινή (5-7 ετών) εθνική συμφωνία περιαγωγής 4G με τιμολόγηση προσανατολισμένη στο κόστος.

⁷⁴ http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_2016_PUBLIC.pdf

⁷⁵ http://research.rewheel.fi/downloads/Tight_oligopoly_mobile_markets_EU28_04012016_PUBLIC.pdf

Σε άρθρο της Καθημερινής στις 10 Φεβρουαρίου 2020, αναφέρεται⁷⁶ ότι δεδομένου ότι δεν υπήρξαν αντιδράσεις από την αγορά ούτε συζητήσεις της ελληνικής κυβέρνησης προς αναζήτηση νέων πλειοδοτών, είναι πολύ πιθανό ότι θα υπάρξουν μόνο τρεις πλειοδότες στην επερχόμενη δημοπρασία 5G, ήτοι οι τρεις ΕΚΤ. Πράγματι, υπό το φως των δημοσιευμένων όρων δημοπρασίας της ΕΕΤΤ, θεωρούμε πολύ απίθανο να εμφανιστεί ένας νέος, τέταρτος αξιόπιστος πλειοδότης.

Πώς θα μοιάζει η ελληνική αγορά παροχής δεδομένων κινητού δικτύου και το ψηφιακό μέλλον της Ελλάδας σε λίγα χρόνια από τώρα, εάν η Ελληνική Κυβέρνηση επέμβει και δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις στην επερχόμενη δημοπρασία προκειμένου να προσελκύσει ένα νέο αξιόπιστο τέταρτο φορέα εκμετάλλευσης δικτύου κινητής τηλεφωνίας;

Κρίνοντας από τις εξελίξεις που ακολούθησαν μετά την είσοδο τέταρτου ανταγωνιστή στις αγορές της Γαλλίας, της Ολλανδίας, της Σλοβακίας και της Ιταλίας, ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός θα ενταθεί, το συνολικό επίπεδο επενδύσεων στην αγορά θα αυξηθεί⁷⁷, οι τρεις κατεστημένες ΕΚΤ θα πραγματοποιήσουν επενδύσεις προσανατολισμένες στην τεχνολογία 5G, η καινοτομία θα αυξηθεί⁷⁸ και οι τιμές καταναλωτή θα μειωθούν περαιτέρω και ταχύτερα.

Εάν μια αξιόπιστη τέταρτη ΕΚΤ εισέλθει στην ελληνική αγορά αποκτώντας φάσμα στα 700, 2100 και 3400-3800 MHz στην επερχόμενη δημοπρασία, οι τρεις κατεστημένοι φορείς εκμετάλλευσης κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα αφενός είναι πολύ πιθανό να ενεργοποιήσουν και να διευρύνουν τις στρατηγικές τους για την εμπορική εκμετάλλευση της τεχνολογίας 5G και αφετέρου είναι βέβαιο ότι θα μειώσουν τις τιμές τους ενόψει της δραστηριοποίησης της νεοεισελθείσας επιχείρησης, όπως άλλωστε έκαναν οι γαλλικές, οι ολλανδικές, οι σλοβακικές και οι ιταλικές ΕΚΤ.

Η είσοδος μιας νέας τέταρτης ΕΚΤ είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει σε σημαντική μείωση των τιμών δεδομένων κινητού δικτύου στην Ελλάδα. Οι καταναλωτές στην Ελλάδα, ήδη από το 2021 κατά πάσα πιθανότητα, θα μπορούσαν να αγοράσουν σε προσιτές τιμές (15 έως 30 ευρώ το μήνα) προγράμματα κινητής, προγράμματα ευρυζωνικής κινητής και προγράμματα ασύρματων οικιακών ευρυζωνικών συνδέσεων, με πολλά ή απεριόριστα δεδομένα. Εάν υλοποιηθεί, μια τέτοια εξέλιξη θα βελτιώσει κατά πολύ την κατάταξη της Ελλάδας όσον αφορά στη σταθερή και κινητή ευρυζωνική σύνδεση (επί του παρόντος η Ελλάδα κατατάσσεται ως η λιγότερο ανταγωνιστική αγορά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ²⁸) και θα μπορούσε να σηματοδοτήσει την αφύπνιση της ελληνικής ψηφιακής οικονομίας.

⁷⁶ <https://www.kathimerini.gr/1064093/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/o-diagwnismos-gia-tis-adeies-5g-kai-ponokefalos-ths-huawei>

⁷⁷ https://www.cerre.eu/sites/cerre/files/150915_CERRE_Mobile_Consolidation_Report_Final.pdf

⁷⁸ https://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2017_08_en.pdf

Εκ των προτέρων και εκ των υστέρων κανονιστικά διορθωτικά μέτρα σε περίπτωση που ο τέταρτος πλειοδότης δεν αποκτήσει φάσμα 5G

Τι συμβαίνει σε κλειστές ολιγοπωλιακές αγορές κινητής τηλεφωνίας, εάν η προοπτική εισόδου τέταρτης ΕΚΤ είναι πολύ απίθανη, όπως στην Ελλάδα; Πώς μπορεί να αποκατασταθεί ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός στην εν λόγω αγορά εν τη απουσία εισόδου τέταρτης ΕΚΤ;

Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές στην Ευρώπη (δηλαδή οι ρυθμιστικές αρχές του τομέα των τηλεπικοινωνιών όπως η ΕΕΤΤ) έχουν την εντολή, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κώδικα Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών⁷⁹, που τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2018, να εκκινήσουν αναλύσεις των αγορών και να επιβάλουν εκ των προτέρων ρυθμίσεις/διορθωτικά μέτρα (υποχρεώσεις πρόσβασης στο επίπεδο της χονδρικής, έλεγχο χρεώσεων πρόσβασης και, σε ειδικές περιστάσεις, διαχωρισμό ομαδοποιημένων υπηρεσιών, θέσπιση ανώτατων ορίων τιμών λιανικής, μέτρα για τον έλεγχο μεμονωμένων τιμολογίων, κ.λπ.) στις αγορές εκείνες που διαφαίνεται (είτε λόγω ύπαρξης μιας ΕΚΤ με σημαντική ισχύ στην αγορά, είτε λόγω υπονοιών συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις) ότι περιορίζεται ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός. Επιπλέον, κατά την εκχώρηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοφάσματος⁸⁰, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές έχουν την ευχέρεια να λαμβάνουν μια σειρά μέτρων με στόχο την εντατικοποίηση (π.χ. δεσμευμένο φάσμα για νεοεισερχόμενους, κ.λπ.) ή τη διατήρηση (π.χ. όρια φάσματος κ.λπ.) των συνθηκών αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Για παράδειγμα, πριν από τη δημοπρασία 4G στα 800/2600 MHz, η Ofcom πραγματοποίησε ανάλυση αγοράς και κατέληξε⁸¹ στο συμπέρασμα ότι ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός στην αγορά κινητής τηλεφωνίας στο Ηνωμένο Βασίλειο απαιτεί την παρουσία τουλάχιστον 4 ΕΚΤ, ο καθένας με ένα συγκεκριμένο ελάχιστο χαρτοφυλάκιο φάσματος. Πολλές άλλες ευρωπαϊκές εθνικές ρυθμιστικές αρχές, όταν εκχωρούν δικαιώματα χρήσης ραδιοφάσματος με σκοπό την αύξηση ή τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού, έχουν επιβάλλει στις ΕΚΤ υποχρεώσεις κάλυψης, υποχρεώσεις ανάπτυξης συγκεκριμένων τεχνολογιών (π.χ. 5G), υποχρεώσεις αναφορικά με το ποιοτικό επίπεδο της υπηρεσίας (π.χ. ελάχιστη ταχύτητα λήψης 100 Mbit/s), υποχρεώσεις εθνικής περιαγωγής, υποχρεώσεις πρόσβασης χονδρικής σε εταιρίες που δεν διαθέτουν ιδιόκτητο δίκτυο (MVNOs) κ.λπ.

Η χρήση ανώτατων ορίων τιμών λιανικής ή άλλων μέτρων που αποσκοπούν στον έλεγχο των εξατομικευμένων χρεώσεων είναι αρκετά ενδιαφέροντα, ειδικά αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι συχνά σε περιπτώσεις συγκεντρώσεων όπου μία ΕΚΤ εξαγοράζει κάποια από τις τρεις ανταγωνίστριες της (4-to-3 merger), οι εξαγοράζουσες προσφέρουν δεσμεύσεις για τον έλεγχο των τιμών προκειμένου να επιτύχουν την έγκριση της εκάστοτε συναλλαγής από τις αρμόδιες αρχές ανταγωνισμού, σε εθνικό ή υπερεθνικό επίπεδο (π.χ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Η T-Mobile

⁷⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972&from=EN>

⁸⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0020&from=en>

⁸¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0020&from=en>

στην Ολλανδία (μέλος του ομίλου Deutsche Telekom) δεσμεύτηκε⁸² να συνεχίσει να προσφέρει το πρόγραμμα 4G κινητής της εταιρίας-στόχου Tele2, το οποίο περιλάμβανε απεριόριστο όγκο δεδομένων (και απεριόριστα λεπτά και SMS), σε τιμή που δεν ξεπερνά τα 25€ για τουλάχιστον 3 χρόνια, όπως φαίνεται στο στιγμιότυπο οθόνης παρακάτω.

We will continue to offer Tele2's Unlimited Data for maximum €25, for at least 3 years

Στην πρόσφατα εγκεκριμένη 4-to-3 συγκέντρωση στις ΗΠΑ μεταξύ της T-Mobile (που ελέγχεται από την Deutsche Telekom) και της Sprint, ο Διευθύνων Σύμβουλος της T-Mobile δεσμεύτηκε επίσης⁸³ να διατηρήσει ή να μειώσει τις τιμές της εταιρίας για τρία χρόνια εφόσον εγκριθεί η συμφωνία. Επιπλέον, η T-Mobile δεσμεύθηκε ότι εάν εγκριθεί η συγχώνευση, θα ξεκινήσει να προσφέρει⁸⁴ δύο νέα προπληρωμένα προγράμματα που περιλαμβάνουν, πέρα από απεριόριστα λεπτά ομιλίας και απεριόριστα SMS: α) 2 gigabytes δεδομένων στην τιμή των 15 USD ανά μήνα και β) 5 gigabytes δεδομένων, στην τιμή των 25 USD ανά μήνα (το υπό α πρόγραμμα προσφερόταν στη μισή τιμή από το πιο φθινό πρόγραμμα της T-Mobile). Παρόμοια δέσμευση να μην αυξηθούν οι τιμές έγινε από τον Hutchison Three⁸⁵ στο Ηνωμένο Βασίλειο, όταν η 4-to-3 συγκέντρωση μεταξύ της ίδιας και της O2 εξεταζόταν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Από την άλλη πλευρά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών της ΕΕ έχουν την αρμοδιότητα να παρακολουθούν και να ρυθμίζουν τις αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές που παρατηρούνται σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, ιδίως μέσω ελέγχου:

- Των καρτέλ, παράνομων συμπράξεων και άλλων πρακτικών κατά του ανταγωνισμού, όπως οριζόντιες συμφωνίες⁸⁶ (π.χ. κοινή χρήση δικτύου κινητής τηλεφωνίας), σύμφωνα με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ⁸⁷
- Της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ

⁸² <https://www.t-mobile.nl/Consumer/media/pdf/campagne/beloftes/t-mobile-promises-en.pdf>

⁸³ <https://ecfsapi.fcc.gov/file/10204163125179/Legere%20Pricing%20Commitment%20Letter%202002.01.2019.pdf>

⁸⁴ <https://investor.t-mobile.com/news-and-events/t-mobile-us-press-releases/press-release-details/2019/T-Mobile-Announces-Plans-for-THREE-Supercharged-New-T-Mobile-Un-carrier-Moves-That-Will-Use-Transformational-5G-Network-for-GOOD/default.aspx>

⁸⁵ <https://www.ft.com/content/6cef9528-cd90-11e5-831d-09f7778e7377>

⁸⁶ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12008E101:EN:HTML>

⁸⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN)

- Των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (συγχωνεύσεις, εξαγορές και κοινοπραξίες), σύμφωνα με τις ρυθμίσεις περί συγκεντρώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸⁸

Τον Ιανουάριο του 2020, το Ελληνικό Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων συγκάλεσε Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή με καθήκον να ενσωματώσει τις πρόσφατες σχετικές Οδηγίες της ΕΕ και να διατυπώσει συστάσεις για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού στην Ελλάδα.

Εάν η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή προτείνει ότι η αρμοδιότητα εφαρμογής της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού στον τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα – η οποία ανήκει σήμερα στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕΤΤ - θα πρέπει να μοιραστεί μεταξύ της Επιτροπής Ανταγωνισμού (εκ των υστέρων εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού και έλεγχος συγκεντρώσεων) και της ΕΕΤΤ (εκ των προτέρων ρυθμιστικός ρόλος και υποστηρικτικός - συμβουλευτικός ρόλος στις συγκεντρώσεις επιχειρήσεων). Εάν η πρόταση αυτή εγκριθεί από την ελληνική κυβέρνηση και αποτυπωθεί στο νόμο, η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα έχει την εντολή να διενεργεί έρευνες στον κλάδο και να επιβάλλει εκ των υστέρων διορθωτικά μέτρα εφόσον εντοπίσει προβλήματα στη λειτουργία του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά παροχής δεδομένων κινητού δικτύου.

Τέτοια διορθωτικά μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, υποχρεώσεις πρόσβασης στο επίπεδο της χονδρικής, έλεγχο χρεώσεων πρόσβασης, διαχωρισμό ομαδοποιημένων υπηρεσιών και θέσπιση ανώτατων ορίων τιμών λιανικής. Γενικά, η Rewheel υποστηρίζει ότι η χειραγώγηση των τιμών λιανικής σε αγορές κινητής τηλεφωνίας στις οποίες δραστηριοποιούνται τουλάχιστον 3 ΕΚΤ με ανεξάρτητα δίκτυα δεν θα πρέπει να επιλέγεται παρά μόνο όταν τα λοιπά διορθωτικά μετρά αποδειχθούν αναποτελεσματικά.

Εξ όσων γνωρίζουμε, η μόνη αγορά της ΕΕ28 ή ΟΟΣΑ όπου η κυβέρνηση παρενέβη πρόσφατα για να περιορίσει τις υψηλές τιμές παροχής δεδομένων κινητού δικτύου, θέτοντας όρια στις τιμές λιανικής είναι ο Καναδάς. Στις 5 Μαρτίου 2020, η канаδική κυβέρνηση ανακοίνωσε⁸⁹ μέτρα ελέγχου των τιμών λιανικής που προσφέρουν οι 3 ΕΚΤ στον Καναδά. Η κυβέρνηση του Καναδά «... έχει αναλάβει δράση για την προώθηση του ανταγωνισμού στην αγορά υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας προκειμένου να μειωθεί το επίπεδο τιμών και να βελτιωθούν οι επιλογές που είναι διαθέσιμες στους καταναλωτές. Ωστόσο, οι Καναδοί εξακολουθούν να εκφράζουν ανησυχίες ότι οι τιμές για υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας είναι πολύ υψηλές. Για να βοηθήσουν τους Καναδούς να αποκτήσουν πιο προσιτές υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, οι Bell, TELUS και Rogers (σε όλα τα εμπορικά τους σήματα) αναμένεται να μειώσουν τις τιμές τους. Για προγράμματα κινητής τηλεφωνίας που προσφέρουν 2 έως 6 GB δεδομένων, οι τρεις εθνικοί πάροχοι αναμένεται να μειώσουν τις τιμές τους κατά 25 τοις εκατό τα επόμενα δύο χρόνια.»

⁸⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0139&from=EN>

⁸⁹ <https://www.canada.ca/en/innovation-science-economic-development/news/2020/03/offering-canadian-consumers-more-affordable-options-for-their-wireless-services.html>

Τον Ιανουάριο του 2019, η εθνική αρχή ανταγωνισμού του Καναδά, απέκτησε πρόσβαση στην ερευνητική υπηρεσία της Rewheel και στη βάση δεδομένων μας που αφορά τις τιμές παροχής δεδομένων κινητού δικτύου των χωρών της ΕΕ28 και του ΟΟΣΑ για τη διενέργεια οικονομετρικής ανάλυσης στην εγχώρια αγορά. Τον Μάιο του 2019, το Καναδικό Γραφείο Ανταγωνισμού υπέβαλε⁹⁰ τα σχόλιά του στην CRTC (καναδική ρυθμιστική αρχή). Σε αυτό το έγγραφο,⁹¹ η η εθνική αρχή ανταγωνισμού σημείωσε ότι «Οι διεθνείς συγκρίσεις υποδηλώνουν γενικά ότι οι τιμές του Καναδά για προγράμματα ασύρματου δικτύου είναι υψηλές σε σχέση με άλλες χώρες» και ανέφεραν μια σειρά από διεθνείς μελέτες σύγκρισης τιμών που έχουν κατατάξει σταθερά τον Καναδά μεταξύ των πιο ακριβών χωρών, συμπεριλαμβανομένων των μελετών του ΟΟΣΑ, του ISED (Καναδικό Υπουργείο Καινοτομίας, Επιστήμης και Οικονομικής Ανάπτυξης), του FCC (Ομοσπονδιακή Επιτροπή Επικοινωνίας των ΗΠΑ) και της Rewheel.

Σημειωτέον, η καναδική αγορά ασύρματων δικτύων διέπεται από τοπικά δυοπώλια και μονοπώλια κινητών δικτύων, όπως δείξαμε στη μελέτη μας του Σεπτεμβρίου 2019⁹² με τίτλο «*Root cause of weak competition in the Canadian wireless market*». Ενώ σε ορισμένες περιοχές οι περιφερειακοί φορείς ανταγωνίζονται ολοένα και αποτελεσματικότερα τους κατεστημένους φορείς, σε εθνικό επίπεδο, ο Καναδάς είναι ένα de facto δυοπώλιο. Η δυνατότητα δημιουργίας ενός τρίτου και τέταρτου ανεξάρτητου εθνικού δικτύου κινητής τηλεφωνίας στον Καναδά, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του καναδικού καθεστώτος για την αδειοδότηση ραδιοφάσματος (ο Καναδάς έχει πολλές ημι-αυτόνομες επαρχίες) είναι μικρή. Επομένως, ο έλεγχος των τιμών λιανικής μπορεί να είναι η μόνη επιλογή που απομένει για την καναδική κυβέρνηση.

Στην ενότητα 6.3.2, στην τελευταία ενότητα της έκθεσης, παρουσιάζουμε και αναλύουμε δέσμη εκ των προτέρων διορθωτικών μέτρων (για την επερχόμενη δημοπρασία 5G) και εκ των υστέρων μη διορθωτικών μέτρων (υποχρεώσεις πρόσβασης στο επίπεδο της χονδρικής, έλεγχος χρεώσεων πρόσβασης, διαχωρισμός ομαδοποιημένων υπηρεσιών και θέσπιση έλεγχου στις τιμές λιανικής) που θα μπορούσαν, ελλείψει τέταρτης ΕΚΤ, να διορθώσουν κάποια από τα προβλήματα ανταγωνισμού, τα οποία, κατά την άποψή μας, υφίστανται στην ελληνική αγορά παροχής δεδομένων κινητής τηλεφωνίας.

⁹⁰ <https://services.crtc.gc.ca/pub/ListeInterventionList/Documents.aspx?ID=278712&en=2019-57&dt=i&S=C&PA=t&PT=nc&PST=a&lang=e>

⁹¹ <https://services.crtc.gc.ca/pub/ListeInterventionList/Documents.aspx?ID=278712&en=2019-57&dt=i&S=C&PA=t&PT=nc&PST=a&lang=e>

⁹²http://research.rewheel.fi/downloads/Root_cause_weak_competition_Canada_wireless_market_PUBLIC.pdf

